

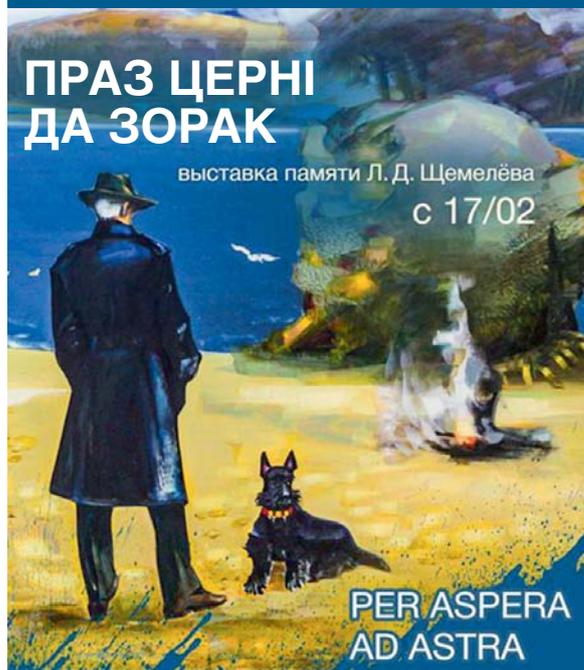

Леанід Шчамялёў. "Мінскае мора". 2001 год.

Не стушыў на палітры святло...

ПРАЗ ЦЕРНІ ДА ЗОРАК

выставка памяці Л. Д. Шчэмельёва
с 17/02

PER ASPERA
AD ASTRA

ст. 3

Фрагмент плаката да выставы.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ
ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз
інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Беллошты" (пункт "Афармленне
падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Соцыум

ЭКСКЛЮЗІЎ ДОМА КУПАЛЫ

Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы паказаў публіцы багацці сваіх фондаў у рамках экскурсіі "Таямніцы Купалавага дому", дзе можна было пабачыць музейныя прадметы, якія надзвычай рэдка выстаўляюцца ў экспазіцыях.

ст. 4 — 5

Працяг тэмы

АКЦЭНТУЮЧЫ ЎВАГУ НА...

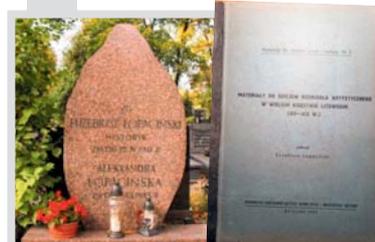

"К" працягвае знаёміць чытачоў з выступленнямі ўдзельнікаў выніковай калегіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, якая адбылася на мінулым тыдні.

ст. 6 — 7

Гістарыёграф

ПАКЛІКАНЫ ГІСТОРЫЯЙ

Завяршаем публікацыю пра лёс выдатнага архівіста Яўзебія Лапацінскага. Якую спадчыну ён пакінуў нашчадкам, можна даведацца з надрукаваных у артыкуле звестак.

ст. 14

Ад сталіцы — да Вясковых клубаў

16 лютага адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатолія Маркевіча з начальнікамі ўпраўленняў і аддзелаў міністэрства. Дзякуючы сродкам відэасувязі, удзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Напачатку міністр закрануў некаторыя пытанні, узнятыя падчас візіту Кіраўніка дзяржавы ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы, што адбыўся на мінулым тыдні. Так, было далася даручэнне для вывучэння магчымасці ўкаранення нарматыўнага бюджэтнага фінансавання ў сферы культуры. Уздымаліся пытанні выдзялення жылля для работнікаў сферы, а таксама праблемы ўжывання іншамой тэрмінаў у рэкламнай дзейнасці — далася даручэнне пераледзець сродкі вонкавай рэкламы на прадмет іх адпаведнасці нормам дзяржаўных моў. Што тычыцца спектра "Паўлінка", прадстаўленага ў тэатры імя Янкі Купалы, ужо распачаты продаж квіткаў на ягоказы, якія маюць адбыцца ў пачатку сакавіка.

Анатолій Маркевіч таксама распавёў пра ўражанні ад свайго рабочага візіту ў шэраг рэгіянаў Магілёўскай вобласці, які адбыўся ў мінулыя тыдні. Была звернутая асабліва ўвага на неабходнасць абнаўлення кніжных фондаў. Што тычыцца дзейнасці клубных устаноў, было далася даручэнне арганізаваць іх работу на выхадных днях, каб стварыць лепшыя матчы-масці для баўлення грамадзянамі свайго вольнага часу.

Анатолій Маркевіч сустраўся з работнікамі сферы культуры Карэліччыны, правёў прамую лінію і прыём грамадзян

Падчас адкрытага дыялогу з работнікамі культуры 25 лютага ў Карэліцкай дзіцячай школе мастацтваў Анатолій Маркевіч закрануў шэраг актуальных для галіны задач і праблем.

Як паведамляў Тэлеграм-канал "Мінкультуры" са спасылкай на рэгіянальныя крыніцы, Анатолій Маркевіч закрануў тэму заробнай платы і кадравага забеспячэння. Міністр падкрэсліў, што на далейным этапе прапрацоўваецца пытанне павышэння заробку. Неабходна сур'ёзна падыходзіць да пытання аб матавым навучанні, каб малады спецыялісты, атрымаўшы дыплом, прыходзілі на свае першыя працоўныя месцы і замацоўваліся. Стаіць задача — амалізіць кадры.

Таксама Анатоль Маркевіч расказаў, што ў 2021 годзе плануецца правесці парадку 180 фестываляў і конкурсаў.

Пабавуў кіраўнік міністэрства культуры і ў раённыя Цэнтры культуры і народнай творчасці, а таксама раённыя бібліятэкі, дзе азнаёміўся з матэрыяльна-тэхнічнай базай устаноў і пагугарыў з іх калектывамі.

Падчас правядзення "прамой тэлефоннай лініі" ў райвыканкам міністру паступіла некалькі званкоў, якія тычыліся ўзроўню заробнай платы і кадравага забеспячэння ў сферы культуры.

КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНЬВА ГРАМАДСКА-ПАПЫЛІННАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецтва і катэрынг 1991 года

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; **намеснік галоўнага рэдактара** — Юры КАРПЕНКА; **адказны сакратар** — Таццяна ПАШУНЬКА; **рэдактар аддзела**: Яўген РАПІН; **аглядальнік рэдакцыі**: Зміцер ЮРКЕВІЧ; **нагляд БУНЦБМ**: Назар КУДРЯК; **аўтар РЭДАКЦЫІ**: Ілья СВЯРЫД, Юры КАРПЕНКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт**: Пётр ВАСІЛЕЎСКІ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД.
Сайт: www.kimpres.by; E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, ч. 1, пав. 1. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефакс: (017) 334 57 41. Рэкламнае аддзель: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавчкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Дырэктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна;
першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Частэрта паварх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 25.
Аўтары допісў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дата выданча, кім і калі выданыя пашпартны акт, асабы нумар), асноўнае месца пражывання, зваротны адрас.
Аўтарскія рэалізацыі не рэдакцыйныя і не вяртаюцца. Мераванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары несучь адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© "Культура", 2021. Наклад 2918. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Папалісна ў друк 26.02.2021 у 16.30. Замова 371.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавчтва "Беларускі Дом друку".
220013, Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330106 ад 30.04.2004.

Напамін пра адвечнае

Прэзідэнцкая бібліятэка Рэспублікі Беларусь акрамя сваёй асноўнай функцыі — абслугоўвання чытачоў, у дадзеным выпадку — пераважна службоўцаў сістэмы дзяржаўнага кіравання, працуе яшчэ і як культурны цэнтр, які папулярна арганізуе нацыянальную кніжную культуру, гістарычную спадчыну, выяўленчае мастацтва — звычайна беларускае, а калі і замежнае. Але большая частка выставачных праектаў прыпадае на беларускую літаратуру і яе сувязь з іншымі відамі творчасці.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ /
Фота аўтара

Вось і зараз у памяшканні Прэзідэнцкай бібліятэкі, што ў Доме ўрада, адбываецца чарговая выстава з цыкла "Літаратура ў мастацтве". Яна прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння двух

класікаў беларускай літаратуры — Івана Шамякіна і Івана Мележа. Аснову экспазіцыі складаюць, канешне ж, кнігі нашых класікаў з фондаў бібліятэкі. Многія з аўтаграфіаў аўтараў.

Да арганізацыі выстаўны прычынлівы Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры, Беларускае дзяржаўнае архіў-музей літаратуры і мастацтва, На-

цыянальная кінастудыя "Беларусьфільм". У прыватнасці, кінемаграфісты прадставілі матэрыялы, да тычыцца стварэння фільмаў паводле твораў Мележа і Шамякіна. Пэўную настрайваць ствараюць этнаграфічныя артэфакты мележавага Палесся.

На адкрыцці выставы бралі слова дзяржаўныя службоўцы, адказныя за стан культуры ў нашай кра-

іна, драматычных і супярэчлівых, якія пасля знікнення Савецкага Саюза аказаліся на сутыкненні супрацьлеглых асэнсаў і поглядаў.

Уплыў гэтых мэтраў літаратуры адчуваецца ў творчасці іншых нашых пісьменнікаў, як адносна блізкіх да Шамякіна і Мележа па часе, так і належных часу іншаму.

Агульначалавечы каштоўнасці праз прызму беларускай рэчаіснасці — так можна каротка характарызаваць творчую спадчыну Івана Мележа і Івана Шамякіна.

Супрацоўнікі бібліятэкі распавядалі пра тое, як бывае складана патлумачыць маладым людзям, якім у прычыне нязвыклі ўспрымаць інфармацыю ў фармаце аповесці, рамана, а тым больш — літаратурнай эпопеі, што ў кнігах гэтых аўтараў галоўнае не апісанне побыту і этнаграфіі — яны толькі фон падзей. Але галоўнае ў іх — аповед пра адвечныя чалавечыя пачуцці і жарсці і вынікаючыя з іх адвечныя сацыяльныя праблемы.

Частку экспазіцыі гэтай выставы можна было пачуць на сёлётным Міжнародным Мінскім кніжным кірмашы, у якім Прэзідэнцкая бібліятэка была прадстаўлена як заахвалінік і папулярны аўтар культурнай спадчыны краіны.

Прысвячэнне Лесі Украінцы

25 лютага ўвесь свет адзначае 150-годдзе з Дня нараджэння знакамітай украінскай паэтэсы, пісьменніцы і культурнага дзеяча Ларысы Пятроўны Косач-Квіткі (1871 — 1913 год), вядомай ва ўсім свеце як Лесья Украінка. Дзень гэты ўнесены ў календар памятных дат UNESCO.

Зміцер ЮРКЕВІЧ / Фота аўтара

Знагоды юбілею украінскай пісьменніцы 24 лютага ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбыўся комплекс падзей. Святаванне пачалося з пасяджэння (у фармаце online) міжнароднага круглага стала "Творчасць Лесі Украінкі ў кантэксце беларуска-украінскіх літаратурных сувязей". Палічас сустрэчы павымаліся пытанні жыцця, творчай спадчыны Лесі Украінкі, а таксама беларуска-украінскія літаратурныя сувязі XX стагоддзя. Выступалі дакладчыкі з Беларусі і Украіны, у тым ліку з Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы, Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, Львоўскага нацыянальнага ўніверсітэта імя Івана Франка, Вальнскага нацыянальнага ўніверсітэта імя Лесі Украінкі, Нацыянальнай бібліятэкі Украіны імя У. І. Вярнадзкіна, Інстытута україназнаўства імя І. Крывякевіча НАН Украіны і іншыя.

Пазней адбылося адкрыццё кніжнай выстаўкі "Украінская Касандра". З прывітальным словам вы-

ступіў генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі.

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Украіны ў Рэспубліцы Беларусь Ігар Кізім падзякаваў усім прысутным і адзначыў, што правядзенне такога мерапрыемства — вялікі ўклад у дружбу паміж культурнымі ўстановамі, украінскім і беларускім народам і нават дзяржавамі. Ганаровы госць уручыў у дар бібліятэцы тры ўнікальныя выданні, падрыхтаваныя праектам "Відчуці слово" пры падтрымцы украінскай дыяспары Венгрыі: "Лесья Украінка 150. За правду, братка, сдмаймося шіро!", "Сучасні білорускі казкі", "Казковий двосвіт". Выданні выйшлі на украінскай мове шрыфтам Браўлія спецыяльна для людзей з парушэннямі зроку.

Заслужаны работнік культуры Украіны, старшыня Мінскага грамадскага

аб'яднання украінцаў "Заповіт" Галіна Каложная падкрэсла высокае месца Ларысы Пятроўны Косач-Квіткі на небасхіле украінскай літаратуры.

На мерапрыемстве выступіла і старшыня Цэнтра украінскай культуры "Січ" Валіяціна Логвін. Яна распавяла пра ўклад Лесі Украінкі ў гісторыю краіны і папарыла Нацыянальнай бібліятэцы трохтомнік "Історія Украіны від Діда Свірыда".

На выстаўцы прадстаўлены каля 50 дакументаў, якія адлюстроўваюць багатую спадчыну Лесі Украінкі, пазаканы поўныя зборы твораў, публіцыстыка і лісты, успаміны сучаснікаў, літаратурна-біяграфічныя партрэты. Напрыклад, каштоўнае выданне "Ларіса Петрівна Косач-Квітка (Лесья Украінка): біяграфічныя матэрыялы, спо-

гады, іконаграфія" (2015), якое складаецца з арыгінальных тэкстаў Лесі Украінкі, успамінаў, артыкулаў і фотаздымкаў. Большая частка кнігі — успаміны і лісты Ізідоры Косач-Барысавай, сястры Лесі, якія ніколі не выдаліся.

У экспазіцыі прапанаваны і ўнёсак выдатнай украінкі ў музычную спадчыну: копіі нотных запісаў песень, створаных на яе вершы, і зборнік украінскіх песень. Пісьменніца прапавала ў галіне фалькларыстыкі, з яе галоса запісана 220 народных мелодый. Удзельнікі мерапрыемства мелі магчымасць паслухаць мелодычныя вершы "украінскай Касандры" ў выкананні кіраўніка народнага хору украінскай песні "Крыніца" Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур Маргарыты Кучук пад акампанемент Аляксея Апановіча.

Выстаўка будзе прапаваш да 25 мая 2021 года ў калічавым калідоры 2-га паверха. Дата яе заканчэння можа быць зменена.

Не стушыў на палітры святло...

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Сёння ўжо 45 дзён, як адыйшоў ад нас сапраўдны класік беларускага выяўленчага мастацтва Леанід Шчамялёў. У гарадской мастацкай галерэі твораў, якая носіць імя знакамітага жывапісца, 24 лютага адбылося адкрыццё выстаўкі, прысвечанай яго памяці. У экспазіцыі, створанай з любоўю і пачуццём зачараванасці твораў мастака, прадстаўлены каля ста палотнаў і малюнкаў з калекцыі галерэі і збора з яго майстэрні.

Некалькі значных твораў глядачы убачылі ўпершыню. Ёсць творы тыя, што даўно палобіліся нам, напрыклад, палотны "Генерал Даватар", "Першы дзень міру", "На зямлі бацькоў", "Возера Нарач", "Радзіма", "Сяброўская вярчэра", "Якуб Колас і Янка Купала", "Сям'я", шылк партрэтаў і нацюрмортаў. Ёсць і тыя, што раней рэдка экспанаваліся на выставах — "Трывожнае лета 1941 года", "Завіруха", "Люты. 1942 год", "Белас мора", "Па тонкаму льду", шмат пейзажаў, малюнкаў... А ёсць і зусім невядомыя для глядача творы — з хатняй калекцыі мастака. І гэта толькі, можа, нейкая сотая ці дзюхсотая частка ўсёй спадчыны Леаніда Дзмітрыевіча, якая ўпрыгожвае шматлікія музеі, галерэі і прыватныя калекцыі ў розных краінах свету. На жаль, нам ужо дакладна і не даведана — дзе, колькі і каму шамялёўскія творы сёння належыць...

Напярэдадні вернісажу ў галерэі быў арганізаваны і невялічкі мемарыяльны куточак з асабістымі рэчамі Шчамялёва, альбомамі яго рукатворных малюнкаў розных гадоў, а на мальберце — цудоўны аўтарскі жывапісны партрэт выдатнага пейзажыста краіны Віталія Цвірка — любімага настаўніка Леаніда Дзмітрыевіча.

Успомніць мастака і яшчэ раз дакрануцца да яго ўнікальнага духоўнага свету прыйшлі сябры, калегі і былыя вучні, журналісты і літаратары, мастацтвазнаўцы і проста глядачы — гарачыя прыхільнікі яго колерамузычнага жывапісу ды іскрамёнага

малюнка. Яго чароўнага і святлага таленту, яго рэдкага чалавечалюбства.

З непрыхаванымі эмоцыямі ўдзячнасці Леаніду Шчамялёву за тое вялікае, што зрабіў ён у сваёй творчай біяграфіі для роднай Беларусі, для нас і нашых нашчадкаў, на вернісажы выступілі галоўны спецыяліст упраўлення культуры

і натхняльнікі выставы — дырэктар Музея гісторыі горада Мінска Галіна Ладзісава і дырэктар галерэі Ганна Ясюк. У заключным слове ўдава мастака Святлана Шчамялёва падзялілася ўспамінамі пра свайго мужа і выказала сардэчную ўдзячнасць усім, хто прыйшоў на гэту памятную акцыю, і асабліва падкрэсліла ролю супрацоўнікоў галерэі ў арганізацыі выставы.

Пра што ж у гэты вечар ішла гаворка і ў выступах, і пасля — у галерэйных кулуарах? Канешне — пра выдатную "ролю асобы", г. зн. Шчамялёва, у гісторыі нашай выяўленчай культуры другой паловы мінулага стагоддзя і пер-

ленні, — гэта Аўтапартрэт. Асоба дзівосна святлая і чыстая, незаплямленая канонамі, штампамі і догмамі, часам дынамічная, імклівая, нястрыманая ў эмоцыях, часам спакойная і засяроджаная — да пары. Пры ўсёй шматграннасці таленту, шырыні сюжэтных пошукаў, разнастайнасці жанраў і пластычных рашэнняў Леанід Шчамялёў як жывапісец унутрана маналітны. У ім немагчыма аддзяліць іспынасць і змястоўнасць творчасці ад высокага прафесійнага майстэрства; няма разрыву паміж жаданнем і магчымым ўвасабленнем, паміж гарэннем і ўменнем, задумай і дасягненнем. Шчамялёў — гэта натхнёны і парывісты пэндзаль, напоўнены напалам і дзіўнай энергетыкай. Пэндзаль, які распаўляе шэрую абалонку будзённасці...

Маральны фундамент творчасці мастака — пішчота і мужнасць, дабрата і душэўная чысціня, надзея і вера ў тое, што чалавек будзе заўсёды ўтульна, камфортна ў гэтым свеце. І яшчэ мне здаецца, што галоўная асаблівасць Шчамялёва — рэдкая добразычлівасць, творчая і чалавечная. І пра гэта была сказана шмат. Відавочна, гэта ўнутраная сутнасць і трывалая аснова ўнікальнага таленту. Гэта вялікая біяграфія, можна сказаць, амаль апошняга скарбца Вялікай Айчыннай, і першага мастака-шасцідзясятніка, які стаў сапраўдным рухавіком найноўшага выяўленчага мастацтва сучаснасці.

Леанід Шчамялёў быў не тым мастаком, для якога праца — ці толькі асапада, радасць, ці пакуты, роздум, — не: жывапіс для яго быў — жарсцю, спусташальнай, усапалняльнай, як бывае ў каханні; ёй, ягонай рабоце, належалі час, душа, усе жыццёвыя сілы, усе гукі і пахі свету, пра палітру я не кажу: ягоная палітра была поўная трапятлівасці і пішчоты, хвалявання і неспакою, чакання і здзіўлення. Штодзённая работа ў майстэрні з'яўлялася для яго сэнсам жыцця, самадачай, самаспаленнем. Ён нібы пераліваў кроў сваёй душы ў свае палотны.

І мне б хацелася, каб чалавек, убачыўшы творы Леаніда Шчамялёва, пастаяў бы перад імі, угледзеўся б у іх і падумаў пра тое, што было мастацтва жыццё без цяжымым і сумным, і толькі мастак, ягоны папярэднік ці сучаснік, сапраўдны вялікі мастак, дапаможа яму спазнаць шматстайнасць, прыгажосць і каштоўнасць Жыцця...

Барыс КРЭПАК

ПАЛАЖЭННЕ *

аб творчым конкурсе праектаў зборнікаў рэпертуарных нотных выданняў для аматарскіх калектываў мастацкай творчасці

I. Агульныя палажэнні

Творчы конкурс аўтараў і складальнікаў зборнікаў нотных выданняў праводзіцца Рэспубліканскім цэнтрам нацыянальнай культуры (далей — Цэнтр) з мэтай пашырэння рэпертуарнага зместу непрафесійных (аматарскіх) калектываў мастацкай творчасці, развіцця беларускай песеннай і музычнай творчасці.

II. Змест і парадак правядзення конкурсу

2.1. Да ўдзелу ў конкурсе запрашаюцца як аўтары музычных твораў, так і складальнікі зборнікаў песень, танцаў з нотным матэрыялам, якія прызначаюцца для аматарскіх калектываў мастацкай творчасці. У праектах нотных выданняў могуць выкарыстоўвацца творы іншых аўтараў пры ўмове выканання палажэнняў закона "Аб аўтарскім праве і сумежных правах".

2.2. Матэрыялы на конкурс дасылаюцца да 15 мая 2021 г. на адрас Цэнтра: 220029 г. Мінск, вул. Чычэрына, 19. Рэспубліканскі цэнтр нацыянальнай культуры; gonk-1994@mail.ru. Даведкі па тэл. +375717 3514694; +375297785698 (Лозка Аляксандр Юрэвіч).

2.3. У заўважы ўказваецца прозвішча, імя, імя па бацьку ўдзельніка(аў) конкурсу, месца працы (вучобы), паштовы адрас, кантакты тэлефону, e-mail. Дадаюцца матэрыялы зборніка (не менш 20-ці старонак).

2.4. Матэрыялы прымаюцца ў электроннай і друкаванай формах.

2.5. Пятрабаванні да нотных матэрыялаў аўтараў музычных твораў.

У конкурсе прымаюцца ўдзел нотныя матэрыялы, якія раней не публікаваліся. Творы павінны быць у выглядзе клавіра або партытуры, выразна і дакладна напісаныя чорнай пастай на нотнай паперы ці набраныя ў нотным рэдактары на камп'ютары і надрукаваныя на прынтэры ў 2-х экзэмплярах.

На тытульным лісце клавіра (партытуры) пазначаюцца поўнае і дакладнае назва твора прапісным шрыфтам, прозвішча і ініцыялы яго кампазітара ці аранжыроўшчыка (курсівам справа). Калі прадстаўляюцца вакальныя або харавыя творы, то акрамя аўтара музыкі ўказваецца і аўтар літаратурнага тэксту (курсівам злева).

Да ўдзелу ў конкурсе дапускаюцца творы інструментальныя, вакальна-інструментальныя, вакальныя, якія можна выконваць а сарпелла ці з інструментальным суправаджэннем. Калі твор павінен выконвацца пад акампанемент, то суправаджэнне абавязкова прапісваецца кампазітарам у партытуры. У ноты аўтара таксама павінны быць выстаўлены меркаваны тэмп (пажадана па-італьянску) ці канкрэтны метраном. Таксама каля ўказання тэмпу можа быць дадзена эмацыянальная характарыстыка выканання твора (пажадана таксама па-італьянску). Акрамя таго, на працягу ўсёй партытуры ці клавіра кампазітарам прадстаўляюцца ўсе магчымыя рытмічныя, артыкуляцыйныя, дынамічныя і тэмпавыя асаблівасці опуса, вывераны (калі яны ёсць) усе лічбавыя абазначэнні шыфры і ў адпаведнасці з гарманічным планам партытуры. Ступень складанасці твораў павінна адпавядаць сучасным магчымасцям аматарскіх калектываў мастацкай творчасці.

Нотныя матэрыялы, якія не адпавядаюць вышэйпералічаным патрабаванням, выканання неразборліва ці з грубымі памылкамі і парушэннямі правіл запісу музыкі, разглядацца журы не будуць.

Нотныя матэрыялы, прадстаўленыя на конкурс, удзельнікам не вяртаюцца.

III. Журы і пад'ядзенне вынікаў конкурсу

3.1. У журы конкурсу, якое зацвярджае дырэктар Цэнтра, уваходзяць прадстаўнікі Саюза кампазітараў Беларусі, спецыялісты ўстаноў культуры.

3.2. Журы згодна крытэрыяў якасці і мэтазгоднасці вызначае два пераможцы, работы якіх будуць надрукаваны ў агульным ці асобным зборніку на працягу года, аўтары выданняў атрымаюць ганарар згодна заключенай дамовы. Выдадзеныя зборнікі будуць перададзены для выкарыстання беларускім аматарскім калектывам мастацкай творчасці ў Беларусі і ў краінах замежжа.

3.3. Вынікі конкурсу афармляюцца пратаколамі журы.

3.4. Склад журы конкурсу: старшыня — Атрашкевіч Алена Віктараўна, старшыня праўлення Саюза кампазітараў Беларусі, выкладчык Мінскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў;

сакратар — Лозка Аляксандр Юрэвіч, начальнік аддзела народнай творчасці Цэнтра, кандыдат філалагічных навук, дацэнт;

Захлеўны Леанід Канстанцінавіч, кампазітар, народны артыст Беларусі, мастак кіраўнік Заслужанага калектыву Рэспублікі Беларусь ансамбля народнай музыкі "Бяседа" Белтэлерадыёкампаніі;

Валодчанка Аляксандр Юрэвіч, старшы выкладчык кафедры беларускай народнапесеннай творчасці Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, кіраўнік ансамбля ўкраінскай песні і абрада "Ватра" Цэнтра;

Галабурда Іван Іванавіч, кансультант упраўлення ўстаноў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

Бываць у музеях, часцей ці радзей, даводзіцца многім, але далёка не ўсе наведвальнікі такіх устаноў уяўляюць, што ў музейных экспазіцыях можна пабачыць толькі невялікую частку гістарычных артэфактаў. Нават самыя адметныя з гэтых прадметаў могуць, з розных прычын, большую частку часу знаходзіцца ў фондасховішчах музея, трапіць куды шарагоўаму наведвальніку амаль немагчыма.

Антон РУДАК /
Фота аўтара

Галоўны захавальнік фондаў Надзея Саевіч і паліто, якое Янка Купала насіў амаль палову свайго жыцця.

Фрэнч, кашуля і гальштук паэта.

Пасля выхаду кнігі аўтар падарыў гэты рукапіс свайму прыяцелю, вядомаму дзеячу беларускага нацыянальнага руху Клаўдзію Дуж-Душэўскаму, які ў міжваенны час, у 1930 годзе, перадаў яго на захоўванне ў Віленскі беларускі музей, і гэта надзіўна: яе складаюць нешматлікія прадметы, якія цудам ацалелі, бо былі вывезеныя з Мінска ў першыя дні Вялікай Айчыннай вайны, калі сям'я Янкі Купалы выбралася ў эвакуацыю. Дом, дзе жыў класік, як вядома, загінуў ад пажару, што расшчапіла ў выніку нямецкай бомбардзіроўкі Мінска 24 чэрвеня 1941 года, і такім чынам загінула пераважная большасць маёмасці паэта, уключна з багатай бібліятэкай. У выніку калекцыя асабістых рэчаў Янкі Купалы ў фондах музея налічвае толькі сто пяцьдзесят два прадметы. Прычым варта ўлічваць, што, напрыклад, адна пара абутку ўлічваецца як два прадметы.

Алметнасць калекцыі асабістых рэчаў перадусім палітае ў тым, што гэтыя артэфакты выстаўляюцца ў залах фондах музея, і гэта надзіўна: яе складаюць нешматлікія прадметы, якія цудам ацалелі, бо былі вывезеныя з Мінска ў першыя дні Вялікай Айчыннай вайны, калі сям'я Янкі Купалы выбралася ў эвакуацыю. Дом, дзе жыў класік, як вядома, загінуў ад пажару, што расшчапіла ў выніку нямецкай бомбардзіроўкі Мінска 24 чэрвеня 1941 года, і такім чынам загінула пераважная большасць маёмасці паэта, уключна з багатай бібліятэкай. У выніку калекцыя асабістых рэчаў Янкі Купалы ў фондах музея налічвае толькі сто пяцьдзесят два прадметы. Прычым варта ўлічваць, што, напрыклад, адна пара абутку ўлічваецца як два прадметы.

цэтлік аднаго з мінскіх дарэвалюцыйных атэлье, а на фотаздымках, якія захоўваюцца ў музеі, можна заўважыць Янку Купалу ў гэтай вопратцы ажно ў 1936 годзе.

Выглядае, што паэт не толькі любіў і ўмеў густоўна апранацца, але і дужа ашчадна ставіўся да тых элементаў адзення, якія яму найбольш падабаліся. Пашыў такое паліто было справай нятаннай — яго магло каштаваць палову сярэдняга заробку службоўца. Затое шылася гэтая вопратка з дужа якаснай тканіны, таму і сёння Купалава паліто зізіўляе сваім выдатным станам і добрай захаванасцю.

МОДЫ ЗМЯНЯЛІСЯ — РЭЧЫ ЗАХОЎВАЛІСЯ

На фотаздымках паэта можна разгледзець і іншыя тагачасныя элементы гардэробу — Янка Купала апранаўся па найноўшай модзе, павевы якой даліталі да нашых краёў з усёй Еўропы. Будучага класіка можна пабачыць у касцюме-тройцы з абавязковымі камізэлькай і шаўковым гальштукам, што зашпільваўся адмысловай булаўкай. На тагачасных фотаздымках паэта звяртаюцца на сябе ўвагу і модная стрыжка ды вусікі, падкручаныя ўтару ў адпаведнасці з тагачаснай модай.

Для таго, каб яны трымаліся ў патрэбным становішчы, выкарыстоўваліся спецыяльныя фіксатары на аснове воску, а на ноч на твар накладваўся адмысловы навушнік.

Пасля Першай сусветнай вайны, з усталяваннем на нашых землях савецкага лалу, мода зазнала значныя змены. Папулярным робіцца напэўнавайсковы стыль адзення, больш зручны для паўсідзённага нааэння. У музейнай калекцыі можна пабачыць фрэнч Янкі Купалы з шэрай тканіны, з вялікімі накладнымі кішэнямі. Для моды 1920-х гадоў, калі ў БССР разгортылася палітыка беларусізацыі, было ўласцівае таксама выкарыстанне ў адзенні нацыянальных матываў. Так, на гальштукі, які паэт насіў разам з фрэнчам і кашульай, можна пабачыць традыцыйны беларускі арнамент, што нагадвае ўзоры знакамітых слудцкіх паясоў. Захаваўся таксама і савецкі класіюм-тройка 1930-х гадоў з воўны, у якім паэта можна найчасцей пабачыць на класічных фотаздымках, зробленых напрыканцы жыцця, якія доўгі час публікаваліся ў яго кнігах і школьных падручніках па беларускай літаратуры.

ДОТЫК КЛАСІКА

Некаторыя прадметы, якімі карыстаўся Янка Купала, можна пабачыць і ў наста-

Эксклюзіў дома Купалы

Прыадчыняючы дзверы фондаў...

АД РУКАПІСУ — ДА ДЭБЮТНАЙ КНІГІ

19 лютага, напярэдадні Міжнароднага дня роднай мовы, Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы паказаў публіцы багатыя сваіх фондаў у рамках экскурсіі “Таямніцы Купалавага дому”. Дзякуючы такой прапанове, нешматлікія магчыма пабачыць музейныя прадметы, якія надзвычай рэдка выстаўляюцца ў экспазіцыях. Супрацоўнікі музея распрацавалі адмысловы экскурсійны маршрут, які праходзіў не толькі па фондасховішчы, але і па экспазіцыі, і ўключаў элементы квэста, што дапамагло наведвальнікам замацаваць толькі што атрыманыя веды на практыцы.

Пра самыя цікавыя артэфакты з калекцыі музея і пра іх гісторыю распавяла галоўны захавальнік фондаў Надзея Саевіч. Як вядома, Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы — адзін з найстарэйшых літаратурных музеяў краіны, ён быў заснаваны неўзабаве пасля гібелі паэта, яшчэ ў гады Вялікай Айчыннай вайны, а першым яго дырэктарам была жонка класіка — Уладзіслава Луцэвіч, якой і належыць асноўная заслуга ў фарміраванні калекцыі музея і пошуку матэрыялаў для яго.

Ужо праз некалькі дзён пасля гібелі паэта, 2 ліпеня 1942 года, была выдзелена сакрэтная пастанова, згодна з якой літаратурная спадчына Янкі Купалы абвешчана дзяржаўнай уласнасцю, і планаваліся захады па яе зборы і захаванні. 25 мая 1944 года была прынятая пастанова аб стварэнні музея Янкі Купалы, які перш знаходзіўся ў будынку Дома прафсаюзаў на плошчы Свабоды ў Мінску. А ў 1959 годзе для музея быў узведзены адмысловы будынак, дзе ўстаноўва знаходзіцца і цяпер — адметнасць яго размяшчэння палягае ў тым, што менавіта на гэтым месцы знаходзіўся аднапавярховы драўляны дом, дзе паэт жыў да вайны.

Адной з найбольш каштоўных калекцый музея з’яўляецца найбольшы ў свеце збор рукапісаў Янкі Купалы, які налічвае пяцьсот шэсцьдзесят адну адзінку захоўвання. Музейным прадметам нумар адзін, які першым паступіў на захоўванне, лічыцца рукапіс верша “Мая доля” — адметна, што выкананы ён быў беларускай лацінкай. Рукапіс датаваны 15 ліпеня 1904 года і падпісаны сапраўдным імем і прозвішчам аўтара — “Іван Луцэвіч” (у той час паэт яшчэ не карыстаўся псеўданімам, пад якім увойдзе ў гісторыю). Гэта, зрэшты, быў і першы верш паэта, напісаны па-беларуску — бо дагэтуль ён спрабаваў пісаць творы на польскай мове.

Яшчэ адна з найкаштоўнейшых калекцый музея — збор кніг Янкі Купалы. Ён умоўна падзяляецца на тры часткі: прыжыццёвыя, пасмяротныя выданні і асобна — прыжыццёвыя выданні з аўтографамі аўтара. Першы зборнік Янкі Купалы пад назвай “Жалейка” выйшаў у 1908 годзе ў Пецярбургу і налічваў паўтары сотні старонак. Цікава, што ў музейнай калекцыі можна пабачыць адразу два асобнікі гэтай кнігі, якія, хоць і маюць адну назву і аднолькавы час ды месца выдання, а таксама аналагічны аб’ём і змест, тым не менш, прытым адрозніваюцца выглядам — вокладкай, якасцю паперы і, як вынік — коштам. Такім чынам, можна даведацца, што першы

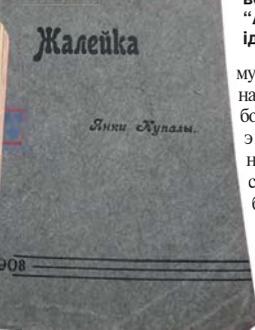

Рукапіс верша “Мая доля”, выкананы беларускай лацінкай.

зборнік паэта пабачыў свет адначасова ў двух выданнях: працы і шым ды таннейшым — і больш ды хтоўным ды даражэйшым.

МАКЕТ, СТВОРАНЫ САМІМ АЎТАРАМ

Гісторыю з’яўлення трэцяга зборніка Янкі Купалы, які выйшаў пад назвай “Шляхам жыцця” ў Пецярбургу ў 1913 годзе, таксама можна прасачыць па дакументах, якія захоўваюцца ў калекцыях музея. Так, звяртае на сябе ўвагу спецасаблівы макет гэтай кнігі, выкананы ўласнаручна аўтарам — гэта рукапісны фаліянт, які памерам у некалькі разоў пераўзыходзіць выніковы, друкаваны варыянт зборніка.

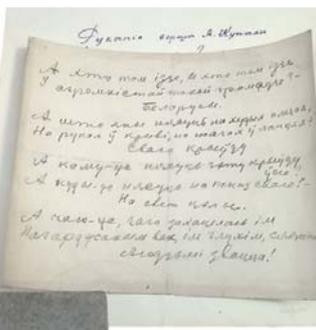

Першыя выданні дэбютнага зборніка Янкі Купалы “Жалейка”.

рускі музей імя Івана Луцкевіча, аб чым сведчыць адпаведны дарчы запіс на першай старонцы фаліянта. Пасля Вялікай Айчыннай вайны гэты музейны прадмет быў перавезены ў Мінск, іпер ён унесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў і лічыцца кніжным помнікам першай катэгорыі.

НЕСМАТЛІКАЯ, АЛЕ НАЙКАШТОЎНЕЙШАЯ

Калекцыя асабістых рэчаў паэта — найменшая ў

Рукапіс верша “А хто там ідзе?”

музея толькі на надоймі час, бо ва ўмовах экспазіцыі надзвычай складана забяспечыць ім належны рэжым захоўвання. Разам з тым, стварыўся якасныя копіі гэтых прадметаў таксама складана з значных сродкаў. Таму наведвальнікі экскурсіі ў фондасховішчы музея займелі сапраўды ўнікальны шанец на свае вочы пабачыць такія каштоўныя рэчы, што належалі самому класіку.

ВОПРОТКА З ПАЭТАВАГА ПЛЯЧА

Уражвае сваёй гісторыяй дыхтоўнае паліто з футравым каўняром — аказваецца, паэт пашыў яго на замову яшчэ на пачатку мінулага стагоддзя, і насіў усю рэшту жыцця. На пахверджанне гэтага пад каўняром можна пабачыць

Эмацыйны наратыў анімацыі

янай экспазіцыі — так, звартае на сябе ўвагу адмысловы кій, які быў падораны пэту калегамі па піры, маладзейшымі беларускімі літаратарамі, пачас сумеснай вандропкі ў Яглю ў сярэдзіне 1920-х. Наогул, кічкамі Янка Купала пачаў карыстацца яшчэ ў малады гады, і справа тут была зусім не ў нейкіх праблемах са здароўем — проста ў тых часы гэта быў модны мужчынскі аксесуар. Захаваліся і акулеры паэта, у якіх яго можна пабачыць на некаторых групавых фотаздымках, і люлькі для курэння, і нават пэўныя прадметы посуду, якія цудам зберагліся пасля пажару і былі ашуканымі на папільшчы Купалавага дома.

Непасрэдна звязаным з асобай Янкі Купалы аказваюцца і такі невідочны артэфакт, як звычайны з выгляду кавалек крэменю — выявілася, што гэта адзін з першых экспанатаў музея. У гады Вялікай Айчыннай вайны вайны паэт знаходзіўся ў эвакуацыі на Волзе, у Пячышчах, дзе ўжо сорак пяць гадоў працуе музей, і нават пэўныя нашаму славутому земляку. Акурат там цікавы да прыроды Янка Купала сабраў на безразе ракі гэты самы крэмень.

АДЧУЦЬ СЯБЕ МУЗЕЙНЫМ СУПРАЦОЎНИКАМ

Фонды Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы сёння налічваюць каля сарака трох тысяч музейных прадметаў, якія падзяляюцца на дваццаць дзве калекцыі. Азнаёмішы наведвальнікаў экскурсіі з таямніцамі фондасховішчаў, супрацоўнікі музея зладзілі напрыканцы сваёсвабодную праверку толькі што атрыманых ведаў. Гасцей музея запрасілі ў залы пастаяннай экспазіцыі, дзе іх чакаў адмыслова падрыхтаваны квэст.

Пра дзясяткаў экспанатаў былі загадзя пазначаныя стыкерамі, і задача для ўдзельнікаў палягала ў тым, каб як найхутчэй ашукіць іх, а пасля яшчэ і аднесці да адной з пяці найбольш адметных музейных калекцый. Экскурсанты з вялікім азартам узяліся за выкананне такога адказнага задання, і паказалі выдатныя поспехі. Вынікам квэста зрабілася экспрэс-экскурсія па ўсёй экспазіцыі музея, пачас якой супрацоўнікі ўстаноў распавялі аб сакрэтах тых экспанатаў, з якімі толькі што мелі справу ўдзельнікі саборніцтва.

Напрыканцы экскурсіі гасці Купалавага дома атрымалі заслужаную ўзнагароду — сімвалічныя пасведчаны навуковых супрацоўнікаў музея, дзейныя на працягу аднаго дня. Хто ведае — можа, некагда з іх гэтая прыгода прымусіць не толькі па-новому зірнуць на закусісе выставачных залаў, але і ўсур'ез зацікавіцца музейнай справай дзі звязць з ёй жыццё. Фонды, поўныя каштоўных сведчаньняў мінулага, хаваюць яшчэ мноства таямніц і чакаюць сваіх даследчыкаў.

Напрыканцы лютага прайшла онлайн-прэм'ера анімацыйнага фільма маладога беларускага аўтара Івана Гапіенкі “Каралеўства зорак”. Цягам мінулага года фільм паўдзельнічаў у вялікай колькасці міжнародных фестываляў, сабраў там шэраг узнагарод. І быў, дарэчы, адзінай анімацыйнай стужкай, адабранай для ўдзелу ў конкурсе фестываля “Лістапад-2020”, які ў выніку не адбыўся. Над ёй нядаўні выпускнік факультэта дызайну Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Іван Гапіенка працаваў на працягу чатырох гадоў. Яго праект цалкам незалежны, і акрамя іншага цікавы тым, што на прыкладзе гэтай работы можна ацаніць, якім можа быць новы шлях беларускай анімацыі.

Надзея КУДРЭЙКА

Анімацыйныя стужкі кінастудыі “Беларусьфільм” — гэта тое, чым беларускае кіно можа ганарыцца і ў нашы дні. На міжнародных фестывалях яны атрымліваюць узнагароды, вучаць добраму і вечнаму дзяцей, вызначаюцца добрым густам — і тым, што па большай частцы ўсе маляваныя, з нязначным выкарыстаннем камп'ютарных тэхналогій: гэта найбольш працаёмкі спосаб стварэння мультфільмаў, але пры гэ-

дзяржаўнай акадэміі мастацтваў: і каму, як не маладым, пачынаць усё новае! З “Беларусьфільмам” Іван Гапіенка, дарэчы, супрацоўнічае: у розных ролях ён быў задзейнічаны ў стварэнні ўжо як мінімум чатырох анімацыйных стужак. А відомы факт, што для кінастудыі зараз не лепшыя часы, і з анімацыйнага цэху адбыўся даволі значны адток кадраў, таму перспектыва студэнта і запрашалі, і запрашаюць. Тым не менш, Іван пачаў заняцца анімацыяй на працягу ў іншай галіне, дзе яго ўменні віртуальнай анімацыі выкарыстоўваюцца ў прыкладных, ка-

ры зорак” — адукацыйны відэавішчы фільм пра космас — была паказана ў Мінскім планетарыі і планавалася да ўдзелу ў III фестывалі паўнакупальнага кіно ў мінулым кастрычніку (фестываль перанесены на гэты год). Тым не менш, “Мары зорак” будучы ісці ў пракаце ў планетарыі. Некалькі гадоў таму Акадэмія мастацтваў і Мінскі планетарый заключылі дамову аб супрацоўніцтве, і фільмы на адпаведную касмічную тэматыку пачалі рабіць студэнты менавіта факультэта дызайну. Такім чынам, студэнцкая творчасць і дыпломныя работы маюць магчымасць дайсці да шыро-

“Каралеўства зорак”.

тым і найбольш каштоўным з мастацкага пункту гледжання. Шырокі ж свет анімацыі на ўсю моц захоплены 2D- і 3D-тэхналогіяй, якая дэмакратычна дае магчымасць не толькі буйным кінастудыям, але нават незалежным творцам рабіць свае фільмы.

Іван Гапіенка аўтарскай 17-хвіліннай стужкай “Каралеўства зорак”, якая паўдзельнічала ўжо больш чым у 20 міжнародных фестывалях і здала была нягледзячы на прыгоду прымусіць не толькі па-новому зірнуць на закусісе выставачных залаў, але і ўсур'ез зацікавіцца музейнай справай дзі звязць з ёй жыццё. Фонды, поўныя каштоўных сведчаньняў мінулага, хаваюць яшчэ мноства таямніц і чакаюць сваіх даследчыкаў.

Мы выдзем гаворку пра зусім маладога творцу — летас ён скончыў навучанне ў Беларускай

мершчыйных мэтах. Кіно ж — свае аўтарскія фільмы — ён і далей плануе ствараць незалежна, захоплены 2D- і 3D-тэхналогіяй, якая дэмакратычна дае магчымасць не толькі буйным кінастудыям, але нават незалежным творцам рабіць свае фільмы.

“Каралеўства зорак” на гэты момант не адзіная работа Івана, але, мабыць, усё яшчэ галоўная. Хоць і зраўмела, та да яе трэба ставіцца пакуль як да першага сур'ёзнага вопыту ў галіне кіно — праца над стужкай была скончана ў 2019 годзе. Шырокі глядач можа ўбачыць яе толькі зараз, калі яна з'явілася ў вольным онлайн-доступе. Акрамя таго, леташняя дыпломная работа “Ма-

кага гледача. Хаця, здавалася б, дызайнер — не рэжысёр, не мастак, але ў век новых тэхналогій дызайнер віртуальнага асяродку (менавіта такую спецыяльнасць у Акадэміі атрымаў Іван) мае самае непасрэднае дачыненне да анімацыі хаця б з тэхнічнага пункту гледжання. А Іван Гапіенка, дарэчы, якраз мастак, скончыў гімназію-каледж мастацтваў. І хацеў

бы пасля яе заканчэння пайсці навучацца анімацыйнаму кіно, але ў той год на такую спецыяльнасць не было набору. І цяпер ён можа выбраць сам, у якой тэхніцы рабіць фільмы: “Каралеўства зорак” створана ў асноўным у 2D-анімацыі, але часткова і з графікай, намалёванай ад рукі.

Як фантазмагорыю “Каралеўства зорак” прадстаўлялі ў конкурсе фестываля “Лістапад-2020”. Можна назваць гэта пэўнага роду пачуццямі, а да яго глядзець яго варта на вялікім экране, бо выкарыстання мастацкай срэды, яскравы колеры, розныя эфектыўныя анімацыйныя прыёмы разлічаны менавіта на такое ўспрыманне — карціна прыгожая, жывая. І ў ёй ёсць дзеянне, хаця няма слоў. І сюжэт ёсць таксама, хаця і не самы відочны.

— У хацеў, каб значную ролю ў фільме адыгрывала менавіта эмоцыя, хацеў стварыць атмосферу, стан, — гаворыць Іван Гапіенка. — Як мне падаецца, галоўная асаблівасць кінамастацтва ў тым, што ён захоплівае гледача, і той цалкам пагружаецца ў гэты прадуманы свет. Гэта найвялікшае дасягненне для творцы — калі атрымліваецца падобнага дасягнення, калі глядач ужо не

ціка ад чароўнай кветкі. А кветка гэтая — артэфакт, які належыць нейкай боскай сутнасці, зоркам. Але трапіць у зямлю каралеўства, і кароль ператварэае кветку ў меч. Хлопчык імякнеся вярнуць артэфакт зоркам. Такі вельмі сісны і прыблізны пераказ гісторыі: паўтаруся, Іван Гапіенка хацеў стварыць пэўны стан. На выкананне гэтай задачы ў вялікай ступені працуе і гіпатэтычная, крыху трывожная музыка, якая ўсё 17 хвілін трымае адзін стан. Відэафонна, стваральнік эксперыментаваў са срэдкамі эмацыйнага ўздзеяння на гледача. Дарэчы, Іван не хоча нічога мяняць у гэтым фільме, хаця і мог бы. Ён сам бачыць і разумее, як зараз ужо зрабіў бы іначай, лепей. Але гаворыць, што выкарыстае атрыманыя вопытныя шляхам ведаў ужо ў новых работах.

Хоць яго больш новы, леташні фільм “Мары зорак” для планетарыя меў даволі разнамыслы сюжэт і быў зразумелы на шырокую аўдыторыю, далей у кіно Іван Гапіенка хоча развівацца менавіта ў аўтарскім, архаічным кірунку. Вопыт удзелу “Каралеўства зорак” у фестывалях — а прасоўваннем фільма, зайюкамі і ўсім астатнім рэжысёр займаўся сам — аказаўся даволі ўдалым. Як лічыцца для анімацыйнага фільмаў, калі са 100 разасланых заявак атрымліваецца трапіць на 20 фестываляў, то гэта даволі неblaгi вынік. Пры тым што “Каралеўства зорак” са сваім хронаметражом 17 хвілін менш канкурэнтаздольнае ў барацьбе за месца ў фестывальнай праграме ў параўнанні з больш кароткімі стужкамі. Бо арганізатарам працей узяць тры невялічкія

аналізуе сітуацыю, а сам знаходзіцца ўнутры яе. Наратывы ў “Каралеўстве зорак” ёсць, але ён трохі прыхаваны. Мне здаецца, яго трэба не разумець, а адчуваць. Таму кожны можа па-свойму разгадаць гэтыя вобразы. Мне ўжо, дарэчы, даволілася чуць розныя версіі пра тое, што ж адбываецца на экране.

У цэнтры сюжэта — хлопчык, у якога ёсць ліс-

кароткаметражкі, чым адзін фільм на 17 хвілін. І тым не менш. Здавалася б, усёго толькі дробная работа юнага студэнта пад час навучання, зробленая сам-насам з камп'ютарам і без ніякай дапамогі, а з ёй можна перамагаць у конкурсах па ўсім свеце — ад Амерыкі да Азіі.

У беларускай анімацыі ёсць будучыня.

Акцэнтуючы ўвагу на...

3 выступленні

Як мы паведамлялі, мінулым тыднем у знакавым для ўсіх беларусаў месцы — у Беларускам дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны — адбылася выніковая калегія Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь “Аб выніках дзейнасці арганізацыі ў сферы культуры ў 2020 годзе і задачы на 2021 год”. Працягваем знаёміць чытачоў “К” з некаторымі выступленнямі яе ўдзельнікаў на дадзеным мерапрыемстве.

Фота Тацяны МАТУСЕВІЧ

Вырашаць трэба разам!

Валерый ГРАМАДА,
намеснік міністра культуры краіны:

— Праблемы захавання аб’ектаў культурнай спадчыны — гэта адсутнасць фінансавых сродкаў, недастаткова колькасць практычных арганізацый, маючых досвед работы на такіх аб’ектах, дэфекты спецыялістаў-рэстаўратараў, высокі кошт паслуг па падрыхтоўцы дакументацыі, празмерна высокі кошт археалагічнага нагляду, нізкая зацікаўленасць інвестараў. Але нельга сваім бяздзянным спрыяць нанесенню шкоды культурным аб’ектам. Сярод аб’ектаў, на матэрыялы стан якіх у Мінкульт неаднаразова паступалі скаргі: сядзібна-паркавы комплекс у вёсцы Новае поле Мінскага раёна, ансамбль былой сядзібы “Скарбіца” ў вёсцы Станькава Дзяржынскага раёна, руіны былога манастыра ў Брэсце, фрагмента замка ў Быхаве, палацава-паркавы ансамбль у Нараўлі і шэраг іншых. І тут варта адзначыць, што для правядзення першачарговых работ не патрабуецца распрацоўка навукова-практычнай дакументацыі. Дастаткова толькі распрацаваць праграму работ і аператыўна іх выканаць. У гэтай сувязі мясцовым органам улады неабходна да заканчэння гэтай з’ямы правесці хая б візуальны агляд помнікаў архітэктуры, прыняць неадкладнае рашэнне, там дзе гэта неабходна і знайсці сродкі мясцовых бюджэтаў для правядзення супрацьварытных работ.

Сёння паводле Кодэкса прадугледжана правядзенне праграм бягучага рамонту па спрошчанай схеме. Такі падыход значна таннейшы, чым распрацоўка поўнага комплекта дакументацыі, аднак бясплатнай такая праца ўсё адно не будзе. Нейкія грошы патрэбныя. У мэтах зніжэння фінансавай нагрукі на комплекс работ на аб’ектах спадчыны Міністэрства культуры плануе выйсці з ініцыятывай аб пераглядзе кошту археалагічных вышукаў. У стадыі падрыхтоўкі знаходзіцца пытанне з рэстаўрацыйнымі кадрамі.

На працягу многіх гадоў застаюцца нявырашанымі пытанні па састаўленню пашпарту і распрацоўцы праектаў зон аховы гісторыка-культурных каштоўнас-

цяў. Тут у першую чаргу трэба разумець, што распрацоўка зон аховы ў адпаведнасці з Кодэксам — гэта прамы абавязак уласніка. Работа па будаўніцтву новых аб’ектаў побач з гісторыка-культурнымі каштоўнасцямі без наяўнасці праекта зоны аховы недапушчальнае. Акрамя таго ў 2021 годзе трэба арганізаваць сістэмнаю працу выканкамаў сумесна з Мінкультам, накіраваную на аптымізацыю фінансавання работ па захаванні помнікаў гісторыі

Асобнае пытанне — гэта захаванне культурных аб’ектаў. Беларуская праваслаўная царква безумоўна нямае робіць у гэтым напрамку, але ў наяўнасці і адмоўны тэндэнцыі. У першую чаргу непакоіць неабгрунтаванае змяненне колеравага рашэння, а таксама гістарычных элементаў аблічча храмаў. Сёння Брэстаўрацтва прысутнічае на ўсіх знакавых аб’ектах. У цэлым асноўныя паказчыкі арганізацыі выконваюцца. Разам з тым, ёсць праблемы. Аднак, не варта перакладваць іх выключна на праекціроўшчыкаў, мы павінны вырашаць іх разам.

Гарантаваць праўду

Ларыса БІБІК,
намеснік дырэктара на навуковай
рабоче-мемарыяльнага комплексу
“Брэсцкая крэпасць-герой”:

— У кожнага музея свая задача, але заўжды будучы прасторай эмацыйнага ўспрымання атрыманай інфармацыі і навуковых ведаў для мільёнаў наведвальнікаў, музеі застаюцца фарпостамі гістарычнай праўды ад фальсіфікацыі гісторыі і перагляду вынікаў значных гістарычных падзей. Жывая культура музейнага асяроддзя вырашае пытанні выхавання асобы. На тэрыторыі Брэсцкай крэпасці — восем музейных экспазіцый, на мяжы з горадам яшчэ чатыры. Тры новыя экспазіцыі створаныя ў 2019 — 2020 гадах у рамках рэалізацыі праекта Саюзнай дзяржавы. Летась выйшла кніга “Рарытэты ваенна-гістарычных музеяў Беларусі і Расіі”. У ёй прадстаўлены сто рарытэтаў вядучых ваенна-гістарычных музеяў дзвюх краін. Гэта стала магчымым, дзякуючы праекту “Тэрыторыя Перамогі”, прымеркаванаму да 75-годдзя Вялікай Перамогі. У нас падпісаны

дамовы з больш як дзесяцю музеймі Расійскай Федэрацыі. Плённыя кантакты склаліся з нашым Беларускам дзяржаўным музеем гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, і гэты год пазначаны тым, што мы будзем разам прадстаўляць свой здыбтак у Валгаградзе. Летась у сувязі са зніжэннем актыўнасці наведвальнікаў многія мерапрыемствы вымушана змянілі фармат. Гэтая акалічнасць спрыяла актыўнай працы па ўвядзенні анлайн. Мы распрацавалі і змясцілі на сайце віртуальны тур па экспазіцыі мемарыяла. Сярод віртуальных наведвальнікаў сталі папулярнымі відэаролікі пра найбольш цікавыя экспанаты музея. Актыўна ўкараняўся фармат правядзення канферэнцый у рэжыме анлайн.

Музейныя практыкі не абмяжоўваюцца толькі пералікам паслуг і прэйскурантам цэн. Патрыятычнае выхаванне — прыярытэтная напрамак работы ў адукацыйных установах. Чым больш сістэмнай будзе гэтая справа, тым лепей. Музейная педагогіка — гэта спалучэнне навукова-педагагічных дысцыплін і практычнай дзейнасці, аб’яднанне намаганняў музейнага работніка і педагога.

Мы плануем у рамках канцэпцый развіцця мемарыяла адкрыць у абарончай казарме музейна-адукацыйны цэнтр. На 2021 год запланаваны новыя практыкі, сярод якіх фінальны этап міжнароднай алімпіяды па ваеннай гісторыі. Усё гэта скіравана не толькі на тое, каб абараніць нашу слаўнае мінулае, але і гарантаваць праўдзівае бачанне гісторыі нашымі нашчадкамі.

Да праблем падыходзіць комплексна

Уладзімір КАРАЧЭЎСКІ,
генеральны дырэктар кінастудыі
“Беларусьфільм”:

У Фаіны Ранеўскай урач нека запытаўся: “Храніцца што-небудзь ёсць?” “Ёсць” — адказала яна. “І што?” “Нястача грошай і чаканне светлай будучыні”. Такага роду хранічнымі захворваннямі студыя хварэе ўжо шмат гадоў. Праблемы назіпаліліся даўно, асабліва яны выявіліся ў часе пандэміі. Гэта звязана з тым, што кінастудыя доўга працавала паводле звыклай мадэлі, якая была апраўданая яшчэ што ў 90-я гады, калі прадпрыемства было асноўным вытворцам кінапрадукцыі ў Беларусі, а спажывцом з’яўляўся толькі расійскі рынак. А на сённяшні дзень канкурэнцыя ў галіне кінавытворчасці істотна змяніла запыты і патрэбы сусветнага кінарыву, што ў сваю чаргу адбілася на расійскім. Паўстаў патрэба ў больш гнуткіх стасунках з партнёрамі, а мы аказаліся да гэтага не гатовымі. Таму невпадкова прагучала сёння думка, што да праблемы мы му-

сім падыходзіць больш комплексна. Тут і праблемы кінастудыі, і праблемы заканадаўства і актыўнасці ў галіне кінаіндустрыі, і праблемы адкрыцця краіны для сусветнай кінаіндустрыі, наш узел у фестывалях, стварэнне прывабагна аблічча Беларусі для якой заўгодна індустрыя — хай тое будзе расійская, кітайская ці амерыканская.

Мы не апускаем рукі і, нягледзячы на праблемы, рабілі справу як маглі. Мы спадзяемся, што сёлета глядач пачне глядаць нашы фільмы выпуску 2019 — 2020 гадоў. Летась былі прынятыя меры па скарачэнні выдаткаў, па аптымізацыі колькасці не толькі адміністрацыйна-кіраўнічага, але і мастацка-вытворчага персаналу. Мы паказвалі нашы фільмы ў сацыяльных сетках, актыўна пачаў пра-

цаваць наш YouTube-канал. І тут нават вылучыўся асобны кірунак — анімацыя “Беларусьфільма”. Нягледзячы на сусветны крызіс кінаіндустрыі, кінастудыі удалося ўсё ж такі заключыць дамовы на продаж нашых фільмаў з новымі кампаніямі-партнёрамі з Паўднёвай і Паўночнай Карэі, з Японіі, з Лацінскай Амерыкі, з Венгрыі, ЗША і іншых. Такое здарылася ўпершыню. Мы лічым, што нашы ўласныя супрацькрызісныя меры, падтрымка дзяржавы і станаўленне на заканадаўчым узроўні больш гнуткай мадэлі фінансавання кінематаграфіі дазволіць кінастудыі выйсці з цяжкай фінансавай сітуацыі, якая склалася.

Неабходнасць музычнага кластэра

Кацярына ДУЛАВА,
рэктар Беларускай дзяржаўнай
акадэміі музыкі:

— Нацыянальная мастацкая адукацыя — гэта з’ява сістэманая, глыбока гістарычная. Яна з’яўляецца сапраўднай духоўнай каштоўнасцю. З гэтых пазіцый сістэмнасці, гісторыі і каштоўнасці я б хацела разгледзець тэму і ўнесці адну прафесійна абгрунтаваную прапанову на прыкладзе музычнай адукацыі. Яна ў нашай краіне ўзяла ў спадчыну сістэму паслядоўнай, ступенчатай музычнай адукацыі, якая мае больш як 150-гадовую гісторыю. Гэта сістэма ўваходзіць у кола выдатных дасягненняў савецкага перыяду. Адзіны ланцуг: музычная школа — музычная вучэльня — кансерваторыя. Вышэйшая адукацыя вянчала прафесійнае навучанне музыканта, была няспынай і ахоплівала пяць гадоў. Які ж сёння лёс гэтай адукацыйнай спадчыны?

На працягу апошніх пяці гадоў шляхам унёсак змяненняў і дадаткаў у Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб адукацыі, прыняцця якога мы чакаем, паводле ўзгаднення з Міністэрствам культуры і Міністэрствам адукацыі нашай краіны удалося вырашаць лядную, аптымальную паводле тэрмінаў навучання мадэль няспынай адукацыі акадэмічных музыкантаў. У 2015 годзе нам было

Слова ад прафсаюзаў

Ташцяна ФІЛІМОНАВА, старшыня Беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры, інфармацыі, спорту і турызму:

На жаль, апошнім часам у нас укаранілася меркаванне аб сферы культуры, як аб нечым глыбока другарадным, важным хутчэй сімвалічна, чым практычна. Але мы ўсе не павінны забывацца на тое, што культура — гэта генетычны код цывілізацыі, як бы пафасна гэта не гучала. Яе найважнейшая ўласцівасць — дапамагаць грамадству ў здольнасці ісці ў нагу з

прапанавана сфармаваць кампанент, які ўмацоўваў бы гэту сістэму. Мы назвалі яго навукова-адукацыйна-творчым кластэрам. Мы далучылі да яго акрамя адукацыйных устаноў вядучыя канцэртна-тэатральныя арганізацыі нашай краіны ў якасці замоўцаў кадраў, грамадскія арганізацыі і ў якасці заснавальніка — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Навошта гэта было патрэбна? Пасля атрыманай у 90-я — пачатку 2000-х гадоў максімальнай аўтаноміі ўсіх звёнаў музычнай адукацыі, мы адчулі наступ пэўных праблем, праз якія сістэма адукацыі, што складалася гістарычна, пачала паступова разгойдацца. І адбывалася гэта якраз з прычыны залішняй аўтаномнасці звёнаў. Сістэму трэба ўмацоўваць. Для ажыццяўлення дзейнасці кластэра меркавалася стварэнне ралы па пытаннях музычнай адукацыі — пастаянна дзеючага дарадкага органа грамадскага самакіравання.

Досвед існавання падобнай структуры ўжо ёсць. У 2015 годзе на базе Педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка быў створаны кластэр ниспыннай педагагічнай адукацыі. Палажэнне аб ім было зацверджана міністрам адукацыі. Дзейнасці кластэра была дадзена высокая ацэнка прафесійнай супольнасцю.

У жніўні 2017 года Рэспубліканскі педсавет прадугледзеў магчымасць стварэння па прапанове Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі навукова-адукацыйна-творчага кластэра. Усе прававыя асновы ў нашай краіне сёння ёсць для таго, каб такая структура існавала і дзейнічала. За апошнія пяць гадоў Акадэміяй музыкі праведзена вялікая падрыхтоўчая праца па стварэнню кластэра і фарміраванню неабходных для яго функцыянавання дакументаў.

Праекцыя на анлайн-філармонію

Аляксандр НІКІТА, генеральны дырэктар Беларускай дзяржаўнай філармоніі:

— У рамках форуму рэгіёнаў Беларусі і Расіі былі падпісаныя пагадненні паміж Белдзяржфілармоніяй і шэрагам расійскіх фондаў і кампаній. Вынікам падпісання сталі значныя міжнародныя практыкі, рэалізаваныя без страт для бюджэту краіны. У кавідны перыяд кіраўніцтва Філармоніі парупілася правесці рамонт у зале, якая па зразумелых прычынах аказалася незадзейнічанай пад канцэрты. Зараз вядзецца работа над праектам стварэння анлайн-філармоніі па прыкладзе вядучых сусветных канцэртных пляцовак.

ўзроўню заробтнай платы супрацоўнікаў сферы культуры.

1 студзеня 2021 года ўступіла ў сілу пастанова Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь ад 3 лістапада 2020 года № 80 “Аб змяненні Пастановы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь ад 13 чэрвеня 2019 года № 32”, дзе ўводзіцца яшчэ адна стымулюючая выплата за спецыфіку працы ў сферы культуры работнікам культурна-асветных арганізацый у памеры 7 працэнтаў ад аклада. Гэта вельмі добра, але мы прапануем дадзенаму надбаўку ўсталяваць у памеры не менш чым 15 працэнтаў ад аклада, прычым і для работнікаў іншых арганізацый у сферы культуры.

Вышэйзгаданай пастановай змяняецца і тарыфікацыя, павышаецца на адзін разрад — згодна з пасадай — кіраўнікам метадычных цэнтраў народнай творчасці. На нашу думку, варта разгледзець магчымасць павышэння тарыфікацыі і для іншых катэгорый работнікаў, а не толькі кіраўнікоў метадычных цэнтраў народнай творчасці. У сістэме адукацыі гэта тарыфікацыя выбудаваная з усім па-іншаму. Таму прапануем разгледзець магчымасць устанавлення новай надбаўкі за асабліва сціп прафесійнай дзейнасці работнікам сферы культуры ў памеры да 10 працэнтаў аклада. Упэўнена, што дадзена надбаўка стане стымулам для прафесійнага росту ў нашай галіне.

Асабліва хачу падкрэсліць, што прапанаваныя новаўвядзенні, на нашу думку, не павінны быць ажыццёўлены за кошт аптымізацыі, бо яна цягам апошніх гадоў актыўна праводзілася ў нашай галіне.

У праграме развіцця Рэспублікі Беларусь на 2021 — 2025 гады прадугледжана павелічэнне ўзроўню ся-

рэдний заробнай платы работнікам культуры да 80 працэнтаў у сярэднім па краіне. Больш за тое, мы ўсе чулі, што і Кіраўнік нашай дзяржавы ў сваім дакладзе гаварыў пра тое, што гэты паказчык павінен быць выкананы.

Таму ўжо сёння мы мусім над гэтым пачынаць сур’ёзна працаваць, каб былі прыняты пэўныя заканадаўчыя акты, накіраваныя на павелічэнне ўзроўню заробтнай платы работнікам культуры.

У сувязі з гэтым я прапаную дапоўніць праект пастановы калегіі пунктам, які тычыцца правядзення канкрэтнай работы па павелічэнні ўзроўню заробнай платы для работнікаў культуры.

Пасля выступлення Ташцяны Філімонавай Міністр культуры Анатолій Маркевіч адзначыў, што праблема, закранутая прадстаўніком галіновага прафсаюза, актуальная.

“Міністэрства культуры яе не змоўчае ні ў якім разе, — падкрэсліў міністр. — З калегамі з рэгіёнаў мы яе таксама абмяркоўвалі. Сёння праце камісія нашага Міністэрства, мы вывучаем існуючую практыку і сітуацыю, якая мае месца быць. Для таго, каб была прадметная размова, мы дакачалі выніковыя лічбы. Неабходна параўнаць наш узровень заробтнай платы з іншымі сферамі сацыяльнай накіраванасці. І ў бліжэйшы час дадзена камісія вельмі шчыльна працуе, для таго каб зрабіць высновы з дадзенай сітуацыі. Затым мы ўзгоднім пазіцыі з Міністэрствам фінансаў і ў выгледзе прапаў накіруем у Савет Міністраў. Таму адназначна дадзенае пытанне разам з прафсаюзамі будзем адпрацоўваць, для таго, каб сітуацыю змяніць — зразумела ў лепшы бок”.

часам, у тым ліку дапамагаць дынамічна развіваць эканоміку і сацыяльную сферу. Адной з асноўных мэт культуры і мастацтва з’яўляецца асвета і кансалідацыя грамадства. Пагадзіцеся, пазначаная мэта вельмі сутучная з годам народнага адзінства, які прызначаны на бягуцы 2021 год.

...Сёння не магу не агучыць і актуальнае для членаў галіновага саюза пытанне — пытанне, якое тычыцца

Стрыжнявыя задачы 2021-га (З заключнага слова)

Анатолій МАРКЕВІЧ, міністр культуры Рэспублікі Беларусь:

— У рамках абвешчанага года народнага адзінства прыярытэтная ўвага будзе нададзена ўмацаванню значнасці нацыянальнай культуры ў патрыятычным выхаванні народа Беларусі. І сёння пра гэта было шмат і правільна сказана. Час патрабуе ад нас высокай адказнасці, дэлавой актыўнасці і апоры на ўласныя рэсурсы і магчымасці. Толькі ўпартая праца і творчая ініцыятыва дазваляць вырашыць тыя задачы, якія мы сёння акрэсліваем.

Першае: усе актуальныя пытанні, над рашэннем якіх мы будзем працаваць разам з вамі на працягу бягучага года. Сярод іх — падвышэнне заробку работнікаў арганізацый сферы культуры. На гэта ўвагу мы звярнулі самую сур’ёзную, і самы сур’ёзны будзе пыход пры разглядзе і прыняцці адпаведных рашэнняў.

Другое: правое рэгуляванне сферы культуры, прыняцце Кодэкса пра культуру. Я папрашу ўключыць у тэкст усе заўвагі і прапановы, якія паступаюць і гучаць на сённяшні дзень дзеля таго, каб потым, па прашэсці нязначнага часу, мы зноў вярнуліся да змен і дапаўненняў з улікам прапанаваных. Час у нас пакуль ёсць. Трэба вельмі ўважліва да ўсіх пазіцый і да ўсіх палажэнняў паставіцца.

Трэцяе: выўленне і падтрымка таленавітай моладзі. Шмат пра гэта гаво-

рым, шмат робім, але яшчэ дзевяццаць зрабіць вельмі і вельмі многа. Дадзена работа мусіць быць комплекснай. Каб мы нікога не абмінулі. Ні ў рэгіёнах, ні ў маленькіх паселішчах, ні ў сталіцы. Каб ніводны талент не выплыў з поля нашага зроку. Для гэтага ў нас ёсць усе магчымасці.

Далей — стварэнне ўмоў для замацавання маладых спецыялістаў на месцах. Мы сёння вельмі сур’ёзна гэта абмяркоўваем, таму што бачым гэтыя праблемы ў асобных калектывах. Пытанні рэзерву кадраў мусіць вырашацца ні намінальна, ні фармальна — іх трэба разглядаць аб’ектыўна. У выпадку неабходнасці мы мусім вельмі аператыўна прымаць тыя ці іншыя рашэнні на ўзроўні розных устаноў, рознай формы падпарадкавання.

Пятае: пошукі ўвядзення новых форм, скіраваных на захаванне і развіццё творчага патэнцыялу калектываў і арганізацый сферы культуры — музей, бібліятэк, тэатраў, канцэртных арганізацый і устаноў, звязаных з кінематографам.

Шостае: захаванне культурнай спадчыны краіны, рэстаўрацыя іх у эксплуатацыю. Абсалютна правільныя заўвагі і крытыка ў наш адрас.

Ва ўмовах часам няпростых, умовах фінансавана-эканамічных стасункаў дзяржава знаходзіць магчымасць прафінасаваць такую працу — а ў нас праца чамусьці не ладзіцца. Пачынаем гуляць у нейкія няўцягнутыя гульні, абвінавачваць адзін аднаго, а справа не рухаецца. Таму мусіць быць персанальная адказнасць за кожны аб’ект. На кожным ёсць кіраўнік, таму, калі ласка, адказвайце за арганізацыю работы.

Сёмае: актывізацыя работы з грамадскімі арганізацыямі беларусаў за мяжой. Тут тая ж гісторыя — непрацоўваем. Патэнцыял агромністы, і яго трэба скарыстоўваць. Мы з вамі мусім тут правяціць сабе з лепшага боку і прыцягнуць нашых замежных сваякоў як калегі і партнёраў да абмеркавання і вырашэння актуальных для Беларусі пытанняў. Для гэтага ў Міністэрства культуры таксама ёсць усе неабходнае.

Восьмы пункт: настала патрэба ў новых ідэях і па прэзентацыі беларускай культуры ў свеце, выкарыстанні для гэтага магчымасцяў інфармацыйных тэхналогій. Шмат пра гэта таксама сказана, але сістэмнага падыходу ў справе пакуль не бачым. Працуем паасобна. Міністэрства культуры само па сабе, сродкі масавай інфармацыі — таксама. Няма каардынацыі. Нешта ў нас не атрымліваецца, не стасуецца — і як гаворыцца, «а воз і ныне там». У дадзенай рабоце павінны быць вызначаны спецыфічныя рысы з улікам сусветных тэндэнцый, і нашы замежныя гледачы, іншыя спажыўцы культуры мусіць атрымаць якасны беларускі кантэнт. Тым больш, што манетызаваць дадзеныя службы мы маем поўнае права. Вось стрыжнявыя задачы, над рашэннем якіх мы будзем з вамі працаваць у 2021-м годзе.

Апошнімі днямі ў гонар Дня роднай мовы шмат хто спяваў беларускія песні. Добрая песня ўвогуле — малітва. Лічу, што спачатку былі слова — малітва — песня. А потым усё астатняе. А жыта вырасцілі прыпевам да нацыянальнага духу. У адваротным выпадку каравай атрымаўся б не такім духмяным. Інакш кажучы, мова — сутнасная аснова нацыі. І яе Дзень варта пераўтварыць у Жыццё.

Яўген ПАГІН

Як мама гаварыла

Ёсць з’явы самадас-татковыя, што самі выбіраюць каму быць даспадобы, а каму — не. Нацыянальная мова — менавіта такая. А цяпер пра тое, што радуе мяне бязмежна. Мой калега па журналісцкай справе, дыялектолаг і выкладчык Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта Юра Чарнякевіч водзіць на лекцыі да студэнтаў пяцігадовую дачку Ульяну, якая волына, раласна і з самага нараджэння размаўляе па-беларуску. Цудоўнае дзіця не ведае правілаў, размаўляе так, як размаўляюць тата з мамай, без моўных памылкаў і “пустазельных” слоў. Размаўляе, як дыхае ці песню спявае. А студэнт слухаюць ды на вус матаюць. Плён ад такога жывога дапаможніка — відэочны. А што? Нашы дзеці — лепшыя за нас. Інакш якая дыялектыка развіцця?

А цяпер пра Дзень нашай мовы — больш факталагічна. “Родная — значыць, любімая, дараячая, самая-самая, — піша загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу і работы з фонду **Бераставіцкай** раённай бібліятэкі Алена Огір. — *Мова наша самая мілагучная і старарэчытная сярод славянскіх. Гэтакі прывычаліся кніжныя вытасы, тэматычныя ўрокі, літаратурныя сустрэчы і паэтычныя вернісажы ў **Александрыйскай, інтэграванай Канюхоўскай, Малабераставіцкай, Пархімаўскай і Масалаянскай сельскіх бібліятэках, а таксама** — у дзіцячай. А ў раённай бібліятэцы чарговы раз гучала роднае слова: разам мы чыталі творы на беларускай мове”.*

Больш канкрэтнай навіна прайшла з **Малабераставіцкай** інтэграванай сельскай бібліятэкі. Чытачам былі прапанаваны кнігі па гісторыі беларускай мовы, беларускія часопісы, аўдыякнігі з айтчынскімі творамі як класікаў, так і сучаснікаў. Шмат гадоў **Лідскага** раённага бібліятэка імя Янкі Купалы падтрымлівае правядзенне агульнанацыянальнай дыктоўкі. Вось і сёлага, як распавядае бібліятэкар аддзела маркетынгу

На здымках:

- 1 У вёсцы Мазалава маштабна адзначылі Дзень беларускай мовы.
- 2 “Морынская залатая рыбка” — брэндавае свята Іўеўскага раёна.
- 3 Лізавета Мея з Барысава атрымала Гран-пры фестывалю-конкурсу юных выканаўцаў эстраднай песні МузікBoard.
- 4, 5 Кулінарныя традыцыйні мінуўшчыны ў аграгарадку Беліца.

згаданай установы Кацярына Сандакова, “*бібліятэка запрасіла усіх ахвотных да напісання 14-і агульнанацыянальнай дыктоўкі, прысвечанай 80-годдзю пачатку Вялікай Айчыннай вайны. Старшыня **Лідскага** аддзялення Тааварства беларускай мовы Станіслаў Суднік прапанаваў для напісання дыктоўкі ўрываек з кнігі Івана Шамякіна “Глыбокая плынь”. Як вядома, сёлага адзначаецца стоедзювы юбілей этага цудоўнага празаіка.”*

І гэтак жа не ўсё ад Кацярыны Сандаковай. Аказваецца ёсць яшчэ і Дзень дарэчнай кнігі. У **Лідскай** гарадской бібліятэцы № 4 ён прайшоў 16 лютага. Многія чытачы прынесьлі свае кнігі ў дар чытачам. А навуачныя кніжкі мясцовай дзіцячай музычнай школы гарманічна агучылі гэтак дабрачыннае мерапрыемства.

“Спаўнадаю па-беларуску”. Такую выдатную назву мае ліст супрацоўніцы **Жодзінскай** цэнтральнай гарадской бібліятэкі Ірыны Хілюціч. Тут прайшло лі-

цэнтра духоўна-мастацкай спадчыны (**Дзятлаўскі** раён) Людміла Цюленіна піша: “*У нас не Дзень роднай мовы, а Тызень. Аформілі кніжную выставу. Прайшлі да нас выхаванцы мясцовага дзіцячага сада. Вы бачылі б, як яны слухалі беларускія вершы, казкі, разгадвалі загадкі. Напрыканцы свята дзеці запісаліся ў бібліятэку, атрымалі чытацкія білеты і выбралі кнігі для чытання дома.”*

А цяпер пра іншыя падзеі. У **Дзяржынску** прайшла чарговая нестандартная акцыя: чацвёрты адкрыты фестываль-конкурс юных выканаўцаў эстраднай песні **MuзіkBoard**. У гарадскім Доме культуры сабралася больш за паўсотні ўдзельнікаў ад 6 да 15 гадоў з самых розных гарадоў Беларусі. Лізавета Мея з **Барысава** атрымала Гран-пры.

У гарадскім пасёлку **Астрына Шучынскага** раёна адсвяткавалі 150-гадовы юбілей украінскай паэтыкі і грамадскага дзеяча **Лесі Украінкі**. Свята падрыхтавалі калектывы Доля культуры і тэатральнай творчасці, музычнай школы, бібліятэкі. Бібліятэкар апошняй установы Ганна Сцяпанчанка разважае ў сваім лісце над тым, што лёсы **Алаізы Пашкевіч і Лесі Украінкі** дзіўна падобныя. Таму гучалі творы абедзвюх жанчын.

Тры навіны пра клубныя праекты з **Лідскага** раёна. Першая — пра музычную шоу-фантазію “У кожнага свая Зорка...”. Аўтары — салісты эстраднай студыі **Лідскага** Палаца культуры. Сюжэтным стрыжняем шоу стаў твор Экзоперы “**Маленькі прынец**”, які даў падставу паразважаш над такімі вечнымі тэмамі, як каханне, вернасць, сяброўства...

Пра другі праект распавядае металыст аддзела раместваў і традыцыйнай культуры **Лідскага** раённага Цэнтра культуры і народнай творчасці **Ірына Дыдышка**. Яна расказае пра выставу дзіцячых ацэннак 1920 — 1935-х гадоў. “*Дзіцячая этнаграфія такой даўнасі, — піша спадарыня Ірына, — даволі рэдкая з’ява для мношчэ фондаў устаноў культуры. Цікава, што адзёне належыць уладальніцы, якая яе насліа, Галіне Кавальчук з вёскі **Голова** **Лідскага** раёна. Летась яна адсвяткавала 90-гадовы юбілей!”*

Трэцяя навіна — пра чарговы раённы конкурс традыцыйных страў “Спазнай смак сваёй кухні”, што адбыўся ў аграгарадку **Беліца**. Вось што піша металыст **Лідскага** раённага Цэнтра культуры і народнай творчасці **Ірына Струмкіс**: “*Пачалося ўсё з бліннай дэгустацыі. А потым рэй вялі каўбасы. Як тут не задаць, што быў калісьці ў **Беліцы** кухар **Пятро Мышыш, майстарства якога здзіўляла і караля **Рэчы Паспалітай**, і **Радывілаў**. Кулінарныя традыцыі мінуўшчыны і сёння жывыя. Таму травы на конкурсе былі самымі што***

ні ёсць **каралеўскімі: фаршыраваныя заці, запечаныя леіч, рулікі і рулеты з усяго **Лідскага** раёна”**. **Ірына Эдмундаўна** згадвае прымаўку: “*У добрай кухаркі на стале скваркі, а ў дрэннай прыгаркі*”. Дык вось, прыгарак у той дзень ніхто не бачыў.

Самы час пра **Морынку** залатую рыбку згадаць. Яна, гэтая рыбка — сімвал брэндавага свята **Іўеўскага** раёна. Загадчык аддзела металычнай работы **Іўеўскага** Цэнтра культуры і вольнага часу **Лілія Кішкель** паведамляе: “*У аграгарадку **Морына** прайшло мерапрыемства, якое прыйшлося па душы не толькі рыбакам. Рыхтавалі яго ўсе работнікі культуры раёна. Таму і атрымалася свята ёмістым і светлым. Можна было не толькі наспарборнічаць у гатаванні юшкі, але і зрабіць салфі з **Вадзянікам і Русалкай**, прыняць удзел у флэзі-мобе “**Залатая рыбка**”. Да слова, самы лепшы і арыгінальны рэцэпт юшкі прапанаваў прадстаўнікі **Іўеўскага** лясгаса”*.

У **Быхаўскім** раённым гісторыка-краязнаўчым музеі працуе выстава рэтра-аўтамабіляў у мініяцюры. Называецца яна вельмі трапіна “**Машынкi** нашага двара”. Уладальнік арыгінальнай калекцыі — гамлячанін **Антон Лулекін**. Я па сакрэту скажу, што і ў мяне ёсць штосьці падобнае. Дзіцячыя гульні перарастаюць часам у гульні мужчынскія.

Яшчэ адна “калекцыйная” навіна з **Віцебскага** раёна. У **Капцінскай** сельскай бібліятэцы працуе выстава музычнай рэтраапаратуры з прыватнай калекцыі **Міхаіла Чарнігава** з **Віцебска**. Сярод паўтара дзясятка экспанатаў — і грамлішчынкі з касетами. Аўтар інфармацыі — таксама **Андрэй Струнчанка**.

Супрацоўнікі **Карэліцкай** раённай бібліятэкі правялі вучыльную акцыю “**Любімо Беларусь!**” Пра гэта напісала металыст установы **Наталія Казарэз**.

У сельскай бібліятэцы аграгарадка **Мураваяна Ашмянскага** раёна ладзілася паспэджэнне аматарскага аб’яднання “**Літарынка**”. Мерапрыемства называлася “**Лясныя таямніцы** ад **Уладзіміра Ягоўдзіка**” і прысвечалася 65-годдзю з дня нараджэння пісьменніка.

У **Ашмянскай** дзіцячай школе мастацтваў адбыўся канцэрт “**Юны вакаліст**”. Загадчык харавога аддзялення **Ганна Буйко** распавядае, што акцыю падрыхтавалі старшакласнікі. Не менш знаковым, піша аўтарка, стала і мерапрыемства ў музычных класах аграгарадка **Жупраны**. Адкрыты ўрок пераўтварыўся тут у маштабны і якасны канцэрт.

Пішыце пра цікавае, гаварыце і думайце па-беларуску! Сустрэнемся праз тыдзень.

Адзінства парытэтаў

Як ліквідаваць дэфіцыт цікавых мерапрыемстваў

Усе мы адрозніваемся знешнасцю, зместам, голасам, схільнасцямі і гэтак далей. Нібы тая кветка лугавыя, мы застаемся сабой, а ўсе разам стваряем прыгожую, каларытную карціну свету. І, заховаючы свае адметнасці, вернасць мясцовым традыцыям усё адно цягнемся праз межы, забавоны, моўныя бар'еры адзін да аднаго, каб узбагаціцца культурна, інтэлектуальна і духоўна. На тое мы і людзі. У стасунках спасцігаем разнастайнасць планеты, на якой выпаў шанец жыць.

Не першы год мой старэйшы сын два разы ў месяц пятнічным вечарам затрымаваўся пасля работы на інтэлектуальных гульнях, што ладзяцца ў неформальнай абстаноўцы. Наогул, яшчэ са школы ён захапляецца такой формай правядзення вольнага часу. Цікаўнасць прывіў тагачасны настаўнік гісторыі СШ № 6 г. Смаргонь Ігар Шчасны, які і ствараў першыя вучнёўскія каманды юных эрудытаў. Дзякуючы Ігару Пятровічу многія яго былыя выхаванцы і сёння не развіваюцца з дзіцячым захапленнем. Калі прыгледзецца, то ў палове каманд клуба “ШТОльня? QUIZ” хоць адзін гадаванец каранёўскай шостай школы ды і знойдзецца. Аднак, пра ўсё па-парадку.

“ШТОльня? QUIZ”

Калі ў вас адсутнічае пацудоў гумару, вам тут не месца. Бо, пачынаючы з абгрывання назвы “штольня” (у перакладзе на рускую мову — шахта), заканчваючы гульнімі слоў у фармулёўках большасці пытанняў, — усё спірэжарты і метафары.

Гэта аўтарская гульня, дзе няма пытанняў з базы іншых інтэлектуальных спаборніцтваў. Як сцвярджаюць самі ўдзельнікі, тут ёсць выдатны шанец алчуць раптоўныя інсайты, убацьваючы грані аточнай логікі, пераканацца, на якія разумовыя подзвігі здольны людзі, калі яны разам перамоваюць “тысячы тон славеснай руды”, шукаючы адказ на вытанчаныя, арыганальныя і даціпныя пытанні. Нельга ведаць усяго, аднак калектыўны розум — магучы рэч. А яшчэ людзей прыцягвае сюды добразычлівая абстаноўка...

З-за неспрыяльнай эпідэміялагічнай сітуацыі сустрачы ў гэтым клубе пакуль прыпынены, таму што жадаючых эрудытаў нашмат больш, чым можа прыняць у гэты час абмежаванні залы кафе “Каўчэг”, дзе праводзяцца спаборні-

твы. Пакуль усе сумуюць без стасункаў, але ўпэўнены, што распачата справа будзе жыць. А кіраўнік і галоўны арганізатар імпрэзыхтуе новыя сюрпрызы.

ЛЁЛЯ

У Смаргонь Лёля Сямёнава прыехала з маленькімі сынамі і мужам, якая камандзіравалі на будоў-

беларускай глебе расійскай праект пад крэатыўнай назвай “Ізвілін”. Моладзь Удомля палюбіла гэту інтэлектуальную гульню, што праводзілася ў неформальным фармаце. Распрацавалі яе Лёліны сяброўкі. За нападунне і змест адказвала Аэліта Кузьміна. Дарэчы, і сёння Аэліта — аўтар пытанняў і адказна за нападунне свежымі ідэ-

канёк і нават брэнд гульні. Першыя тры каманды і сёння працягваюць гуляць, хая змянілася праграма, назва і нават месца дыслакацыі праекта. Агульная колькасць брыгад (так сёння называюцца каманды пасля з’яўлення “ШТОльні”) вырасла да дваццаці. Лёля Сямёнава шчыра прызнаецца, што сама не чакала такой актыўнасці

сэрца шалёна калоціцца, я патанаю ў гэтых эмоцыях. Прыемна быць у акружэнні аднадумцаў, якія яшчэ і адчуваюць сябе на адной хвалі. Дзякуючы гульні ў мяне з’явілася шмат сяброў, прычым не толькі ў Смаргоні. А яшчэ ў нас з’явіўся аматарскі тэатр.

“МАРОЗКА” І ІНШЫЯ

Нядаўна мне патэлефанавала мая добрая знаёмая, вялікая тэатралка. Цікавілася аматарскім тэатрам, пра навагоднюю пастаноўку якая я псаў ў раённай газеце. Нібы паміж іншым, прамовіла напрыканцы: “Я так даўно марыла, каб у нас з’явіўся свой тэатр, так яго не хапала заўжды ў Смаргоні. Пры сельскіх Дамах культуры ёсць дзедніце тэатральныя студыі, а ў райцэнтры няма. Я так рала, што знайшліся энтузіясты”.

Шлях да аматарскага тэатра быў лагчыны і заканамерны. Кожная гульня — своеасаблівы спектакль са сцэнічных эпізодаў, міні-п’ес. Тут і фарс і буфанада, а ў райцэнтры няма. Я так рала, што знайшліся энтузіясты”.

Шлях да аматарскага тэатра быў лагчыны і заканамерны. Кожная гульня — своеасаблівы спектакль са сцэнічных эпізодаў, міні-п’ес. Тут і фарс і буфанада, а ў райцэнтры няма. Я так рала, што знайшліся энтузіясты”.

Шлях да аматарскага тэатра быў лагчыны і заканамерны. Кожная гульня — своеасаблівы спектакль са сцэнічных эпізодаў, міні-п’ес. Тут і фарс і буфанада, а ў райцэнтры няма. Я так рала, што знайшліся энтузіясты”.

БЕЗ ТРЫУМФАТАРСКІХ КОМПЛЕКСАЎ

Спартыўныя жарсці і запал — уласцівасць кожнай гульні, хая насамрэч амбіцыйных гульцоў у зале не так і зашмат. Нават змяненны лідар і пераможца большасці турніраў “Атліччыкі абразавання” ў сваім складзе мае гарэзлівых знаўцаў, пазабуленых трыумфатарскіх комплексаў. Ва ўсялякім выпадку, так мне падалося пасля гутаркі з ім. Многіх удзельнікаў памятаю яшчэ з тых часоў, калі яны ў складзе смаргонскай каманды “Оксна” гасцравалі па рэгіёне і змагаліся ў “Брэн-рынгу” ды іншых інтэлектуальных

ных турнірах. Галіна Краўцова, Аляксандр Джумкоў, Аляксандр Буко, Наталія Шарлай, Алес Шэйніховіч, Аляксандр Гурыновіч, Марыя Говіч, можна сказаць, — ветэраны гульнівых інтэлектуальных баталій. На пытанне, што іх прывяло ў “ШТОльня? QUIZ”, адказваюць з пэўнай доляй іроніі: у добрым сэнсе жаданне падзяціцца, пажартаваць, узварушыць мазгі, падзеквацца з сапернікаў і ў чарговы раз даказаць іншым і сабе, што “ёсць яшчэ порых...”

Праглядаючы шматпакутную табліцу гульцоў, атрымліваю станючыя эмоцыі ўжо толькі ад назваў брыгад. Чаму так, а не інакш яны назвалі свае каманды, у знаўцаў лепш не пытацца, усё адбываецца міжвольна — субальная імправізацыя. Толькі велмы ўдзельнікі даследчык знойдзе логіку ці нейкі сэнс у назвах “Пятніца”, “Па ашчуччэням”, “Бравыя Швейкі” і іншых. Калі нехта растлумачыць і абгрунтуе сэнс найменняў, то і самі сябры каманд будуць яму за гэта ўдзячныя, бо ніхто асабліва не напружваецца ў адшуканні нейкага там падтэксту.

Сябры “БК — воін” радыёмеханік Жэня, цырульнік Юля, мнагадзетная маці Вялета сцвярджаюць, што нідзё так, як у “Штольні” не могуць зняць напругу пасля працы, з карысцю для мазгоў “прышпіліцца”, атрымаць станючыя эмоцыі. Ёсць наогул унікальная каманда, у якой аб’ядналіся тры пакаленні. Былы намеснік дырэктара СШ № 5 Ганна Паўлоўская некалі прывяла на гульню сваіх дачок, а тая, у сваю чаргу — сваіх дзяцей. Усіх злучыла любоў да інтэлектуальнай гульні і захапленне лідарам Лёляй, якой удалося стварыць унікальнае месца для адпачынку, дзе і мазгі можна напружыць і новую суценку “выгуляць”, і кайф атрымаць ад стасункаў з таленавітымі творчымі гульцамі.

Тут амаль усё можна, што не забаронена Законам. Праўда, існуе табу на жарты адносна тэм рэлігіі, палітыкі, грошай. Для большасці наведванне клуба “ШТОльня? QUIZ” — псіхалагічная раэлітацыя пасля працоўнага тыдня, своеасаблівы рэлакс. А яшчэ, прыклад таго, як можна на падмуку культуры і гульні аб’яднаць людзей розных узростаў, інтарэсаў, прафесій, светапоглядаў у адно цэлае.

Ала СТРАШЫНСКАЯ
Смаргонь
Фота з архіва клуба “ШТОльня? QUIZ”

Брыгада “Мінус 30”.

Капітаны.

Лёля Сямёнава.

ніцтва Астравецкай АЭС, з расійскага горада Удомля, што ў Цвярской вобласці. Роля хатняй гаспадыні не доўга цешыла душу творчай і няўрымслівай жанчыны. Тым больш, што за плячыма, хоць і не вялікі, але досыць паспяховы вопыт працы па любімай прафесіі — рэжысёра-пастаноўчыка тэатральных імпрэз, а яшчэ досвед арганізацыі маладзёжных мерапрыемстваў і адраджэння Удомленскага маладзёжнага цэнтра “Звёздный”. У чужым горадзе і ў чужой краіне, дзе яна нікога не ведала, штосьці распачынаць было вельмі складана.

Але вялікае жаданне і вера ў свае сілы штурхалі да дзейнасці. Пашчасціла пазнаёміцца і з вельмі актыўнымі смаргонскімі аднагодкамі, ад якіх Лёля і даведлася пра дэфіцыт цікавых мерапрыемстваў для маладых сем’яў. Тая і вырашыла аднавіць на-

ямі кожнай гульні. А наша геранія выступала выдатнай гэтых своеасаблівых шоу-праграм.

Віта Козырава стала правай рукой і апорай пры арганізацыі інтэлектуальных гульняў. Разам з Алеяй Клімянок яны знайшлі жадаючых, ад якіх не патрабавалі захоўваць пэўны дрэс-код, як напрыклад, на папулярнай тэлегульні “Што? Дзе? Калі?” З цягам часу было заўважана, што ніякіх злоўжыванняў не адбываецца, наогул, але засталася амбіцыйнае жаданне ўдзельнікаў прадэманстраваць сваю эрудыцыю.

Напачатку ўдалося стварыць тры каманды: “Друзья друзей” (затым яна трансфармавалася ў “Враги врагов”), “Мінус 30”, “Атліччыкі абразавання”. Калі ў вас зачасалася рука ў жаданні выправіць памылкі ў назве апошняй каманды, хачу папярэдыць: іронія і самаіронія — асаблівы

і зацікаўленасці ў нашым невялічкім горадзе. А яшчэ яна не чакала, што праект выйдзе за межы тусоўкі, ніхай сабе і разумовай. Стварылася своеасаблівае лучнасць блізкіх людзей, якія сумуюць без сустрэч, дапамагаюць і падтрымліваюць тых, хто мае патрэбу, віншуюць са святамі, шчаслівымі падзеямі, радууючы поспехам. Сярод многіх добрых традыцый — “Пасвячэнне навічоў”, творчыя візітоўкі каманд і вылазкі на прыроду.

Вось што сама жанчына кажа пра свае ўражанні:

— Я абагаўляю гэты праект і нашу лучнасць. Я фактычна адзіны арганізатар, выдоўца, буафор і рэжысёр, але не гэта для мяне галоўнае. Самае важнае — гэта магчымасць быць шчаслівай насуперак усяму. Калі я бачу нераўнадушную рэакцыю прысутных: шчаслівыя ўсмешкі, радасныя воклічы, поўныя здзіўлення вочы — маё

Няхай даруе мне Гаген...

— “Мы” — гэта вы з мужам? Я так разумею, што муж вам вельмі дапамагае ў працы. А ён таксама з гэтых бялыніцкіх краёў, захапляецца гісторыяй?

— Муж мой і трактарыстам быў, і многа іншых рабочых спецыяльнасцей мае, але таксама чалавек творчы і неабякавы да роднай зямлі, на якой жыве. Мы з ім, дарэчы, многа гадоў члены Беларускай федэрацыі радыёаматараў і радыёспартсменаў, у нас дома практычна музей лампавага радыё — каля двухсот экспанатаў. Муж — арганізатар штогадовага злёту радыёаматараў у вёсцы Вольніца ў

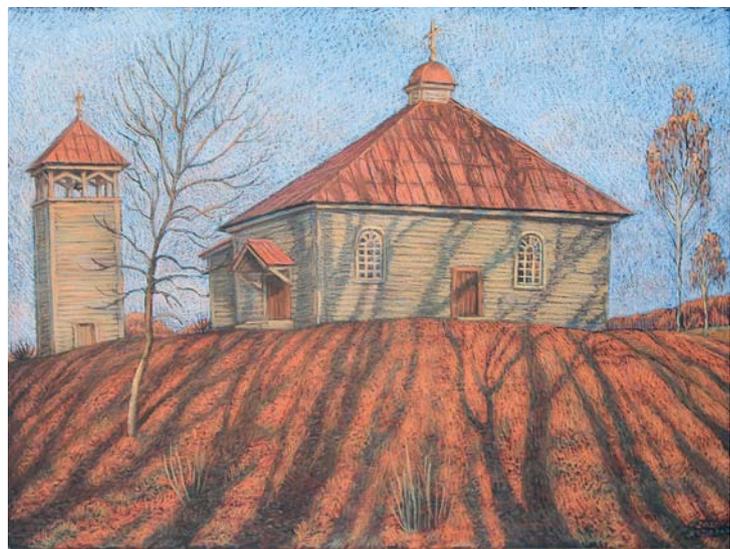
рубрыка “Гісторыя партрэта”: карціна і расказ пра яе героя. У асноўным героі з Бялыніцкага раёна, але ёсць і з Круляўскага, Шклоўскага. Дзед Шура, чый партрэт быў на выставе, — са Ступлянаў Шклоўскага раёна: ён трактарыст вельмі заслужаны, добры гаспадар. Віктару Міхадзёнку з Бялыніцкага раёна пад 90 гадоў, а ён яшчэ каня трымае. І расказвае такія цікавыя гісторыі: пра тое, якія раней калгасы былі, на якіх марках трактароў ён працаваў... Ганна Міронаўна Лішаненка, таксама з Бялыніцкага, усё жыццё працавала даяркай...

— Дзіця ў дзесяць гадоў можна зразумець — дома добра, абсалютнае шчасце і паўната жыцця: навошта куды ехаць? Але бацькі хацелі для нас з сястрой лепшага жыцця — самі яны ў вёсках і палыводамі працавалі, і торф капалі, мама і даяркай была. Сялянская праца — цяжкая. Так што сястру маю аддзілі на музыку, а мяне — на маляванне. Канешне, навучанне ў Парнаце мне вельмі многа дало, як і тэатральна-мастацкі інстытут, і аспірантура — тры гады ў творчай майстэрні Георгія Паглаўскага. Але ў выніку давялося вярнуцца на радзіму,

хоць і пачувала сябе ў сталіцы даволі адзінокай без сваіх родных. Але жыццёвыя абставіны так склаліся, што бацьку майму аднялі нагу, а ў нас была гаспадарка, карова... Кінуць сям’ю ў такой сітуацыі я ніяк не магла.

— Калі вярталіся ў Бялынічы, разумелі, што зрабіць кар’еру мастака вам цяпер будзе складана?

— Ну якая тут магла быць кар’ера! Мне была адна дарога — у мясцовую школу мастацтваў, вучыць дзяцей. Тое, што я не згубілася як мастак, я лічу нейкім чудам, ці што. Так атрымлівалася, што калі былі перыяды адчаю — а яны былі! — знаходзіліся людзі, якія нейкім чынам дапамагалі мне пратрымацца. Напрыклад, пашанцавала, што ў нас тут музей Бялыніцкага-Бірулі, і прыязджаў Валяцін Сідараў, старшыня Саюза мастакоў Расіі. Убачыў мае карціны, і арганізаваў мне выстаўку ў Маскве. Ці іншыя падобныя выпадкі — то выстаўка, то нехта артыкул які напіша. Так што зусім забыцца на мяне не давалі. Працаваць з дзецьмі мне падабалася, ды і я маглі не падабацца — гэта ж у Бялынічах было адзінае месца, дзе пахла фарбамі! Вы ж уявіце — я, вярнуўшыся, засталася без усяго свайго кола калег, увогуле без мастацкага асяроддзя: у правінцы мастацтва не вельмі каму і трэба. І вучыць маля-

“Эсьмоны. Царква Святой Тройцы”. Серыя “Вяртанне”.

нашым раёне. А родам ён з радзімы знакамітага мастака Бялыніцкага-Бірулі — цяпер гэта аграгарадок Цяхцін. Я і сама не тое што такі жыхар райцэнтра — мае бацькі сюды пераехалі ў 65-м годзе, і я нарадзілася ўжо тут. Але больш люблю менавіта вёску — чым старэй, тым лепей. Местачковая культура мяне не надта вабіць. А зараз дык і зусім — у Бялынічах ужо паўсюль металапрофіль, пластыкавыя вокны...

І серыя “Землякі” — яна пра вясковых людзей, якіх я вельмі добра разумею, вельмі паважаю, якіх я, можна сказаць, прачула. У нашай раённай газеце “Зара над Друшчо” выходзіць мая

— Я так разумею, героі “Землякоў” — людзі вельмі паважанага веку...

— А мне цікавае менавіта старэйшае пакаленне, пакаленне маіх бацькоў. Яны ўсё жыццё на зямлі адпрацавалі, і найбольш захапілі гэты сялянскі ўклад. Яны — сапраўдныя. Як мастак я хачу ўтрымаць тое, што памятаю яшчэ са свайго дзяцінства: якой тады была вёска — вялікай і працавітай, калі вяселлі па тры дні гулялі, якімі былі людзі. Я гэта вельмі люблю і цяно.

— Нездарма вы дзіцёнкам, калі вас прынялі ў Мінск у Парнат — школу-інтэрнат для таленавітых дзяцей — так не хацелі ехаць. Мабыць, вас увесць час цягнула назад, дадому.

“Віктар Міхадзёнак”. Серыя “Землякі”.

і ўсе рамантычныя ілюзіі, чаканні нейкія ад мастацкага жыцця аказаліся негалоўнымі. Галоўнае засталася дома — родныя людзі, звыклы і любімы свет.

— Вы ўсё ж сказалі — “давялося вярнуцца”...

— Яшчэ пад час вучобы гэтая тэма ўва мне сядзела. Я ж карціны пісала ў асноўным у Бялынічах — майстар Георгіевіч Паглаўскі мяне заўсёды адпускаў, бо я люблю працаваць з натуры. Горал мяне не натхняў у гэтым сэнсе. Калі б захацела, то знайшла б магчымасці застацца ў Мінску: я лічылася перспектыўным мастаком, яшчэ за дыпломную працу ў інстытуте атрымала медаль Акадэміі мастацтваў СССР. І нейкі час вагалася,

ваць дзяцей было радасна, хая часу і сіл гэта патрабавала нямагла. А многа гадоў я працавала і на дзве стаўкі. Праз 15 гадоў я усё-такі пакінула школу, бо зразумела, што мой час як мастака сышоў: на той момант калі-нікаты ў мяне ўжо купілі работы, ды і муж падтрымліваў.

— Але апошнімі гадамі, такога адчування, вы ўжо даволі часта трапляеце ў цэнтр увагі...

— Значыцца, прыйшоў час. І, мабыць, такія больш частыя згадкі звязаныя з праектам, які мы з мужам ажыццявілі тры гады таму: самі, за свае грошы, без ніякай падтрымкі. У мяне тады якраз пайшлі серыі гэтых жанравых вясковых, парт-

“Дом у Чыграх”.

“На гэтую зямлю я адчуваю сваё права як мастак”, — гаворыць пра родны бялыніцкі кут графік Ларыса Журавіч. Нядаўна ў Мінску ў Палацы мастацтва прайшла яе персанальная, юбілейная выстава “Святло зямлі, святло нябёсаў...”. Зніклія за часам храмы, партрэты землякоў, выявы сялянскіх хатак, нацюрморты — усё натхнёна тым месцам, дзе мастацка нарадзілася і жыве: Бялынічамі, навакольнымі вёскамі, людзьмі, што шчыруюць на зямлі. Ларыса Журавіч — член Беларускага саюза мастакоў, уладальнік розных узнагарод — калісьці па заканчэнні навучання ў сталіцы вярнулася дадому. І як яе славуці зямляк — жывапісец Вітольд Бялыніцкі-Біруля, які, жывучы ў далёкіх краях, не змог адрацацца ад родных мясцін — апявае сваё, блізкае.

Надзея КУДРЭЙКА

— Ваша выстава лічыцца юбілейнай. Але паказалі вы работы ў асноўным нядаўняга часу.

— Так, летась мне споўнілася 55 гадоў, але справаздачы не атрымалася. Бо ў апошнія паўтара года я занялася новым праектам, які аказаўся для мяне надзвычай важным, — гэта серыя “Вяртанне”, прысвечаная зніклым храмам Бялыніцкага раёна. Тэма вабіла даўно, і яшчэ тагды супала, што Бялынічы тады пачалі рыхтавацца да Дня беларускага пісьменства, і гісторыя неяк нават лунала ў паветры. Да таго ж і муж паштурхнуў — маўляў, колькі будзеш цягнуць, трэба рабіць! І сапраўды, яшчэ некалькі гадоў — і ўжо не паспепа б. Бо адышлі б і апошнія людзі, якія маглі расказаць пра храмы. Новая серыя прыкладна палову экспазіцыі і склала. Назва выстаўкі “Святло зямлі, святло нябёсаў...” аб’ядноўвае нябеснае і зямное праз духоўнасць людзей: ёсць яшчэ і партрэты з серыі “Землякі”, а для мяне яны ўсё — вельмі светлыя людзі. І нацюрморты — праз прадметы я таксама бачу нябеснае: усё, чаго кранаецца рука чалавека, ужо мае нейкі водсвет душы. Я часта думаю — як увогуле душа працягваецца ў мастацтва? А вось праз тое, што людзі ствараюць. Як нябеснае святло Вялікідзень становіцца зямным праз пасхаль-

ны куліч, спечаны прастай жанчынай. Аснова зямная, а сутнасць — нябесная.

— Колькі зніклых храмаў вам удалося “аднавіць” у карцінах?

— Мы з мужам падлічылі, што сто гадоў таму ў Бялыніцкім раёне было 16 хрысціянскіх храмаў. Зараз з іх ёсць толькі два. Ад трох засталіся рэшткі, ад некалькіх — маленькія чорна-белыя фатаграфіі, а ад паловы — увогуле нічога, акрамя ўспамінаў людзей, якія яшчэ бачылі іх на свае вочы, людзей, якім зараз па 90 гадоў і болей. Мы паездзілі па вёсках, абышлі ўсе дамы, кожнага пыталіся — хто можа ведаць, хто можа памятаць? Так і сабралі звесткі. Але пра два храмы нічога так і не атрымалася даведацца. Па крупінках знойдзенай інфармацыі я і пісала карціны: рабіла эскізы, вярталася ў вёскі, яшчэ нешта ўдакладняла...

І што мяне здзівіла ў гэтай сітуацыі: ёсць такія вядомыя энцыклапедыі Анатоля Кулагіна пра храмы Беларусі — мы іх таксама вывучалі, знайшлі родных колішніх мясцовых журналістаў у спадзяванні, што засталіся фотаздымкі, размаўлялі са старымі настаўнікамі... — многа працы зрабілі. А ва ўсіх гэтых пісьмовых крыніцах напісана толькі пра два касцёлы, якіх зараз ужо няма. І тады — а хто, акрамя нас? Ва ўсіхкім разе, на гэты момант мы зрабілі ўсё, што маглі.

рэты землякоў. І муж прапанаваў — а давай правядзем твае выставы ў кожным райцэнтры Магілёўшчыны, пакажам карціны самім гэтым людзям з глыбінкі! І толькі ў двух райцэнтрах не атрымалася, бо там талы музеі не працавалі. Была выстава і ў Магілёве, а выніковая ўжо ў Мінску. І вось так паўгода мы ездзілі з карцінамі — а іх у мяне многа, хапала, каб і не паўтарацца. І я старалася, калі выстаўка ў Шклове, напрыклад, то і карціны, напісаньня ў Шклове каб былі, у Круглым — то тое, што зроблена ў Кругліянскім раёне. І часам было так кранальна, калі прыходзілі самі героі карцін: як ім усё было цікава, як яны былі задаволены! Гледачы з глыбінкі пазнавалі сваё жыццё ў маіх работах, і ганарыліся, і былі ўдзячныя. Гэта, канешне, зусім іншае ўспрыманне мастацтва, чым у горадзе, у сталіцы, як глядзяць крытыкі.

— **Бялініцкая зямля для вас як цэлы Сусвет, для нахнення хапае...**

— Мне сапраўды няма патрэбы некуды ездзіць у пошук разнастайнасці, я нідзе, лічы, і не была. Мясне на сёлётай выставе адна дзючына нават, паглядзеўшы карціны, спытала: “А вы не хочаце што-небудзь больш цікавае пашукаць?” А мне гэтае цікавае. Я не думаю, што абавязкова трэба развівацца ўшырыню — трэба ўглыбіню. Для таго, каб зразумець жыццё, мне дастаткова паназіраць за дрэвам за акном — як яно нараджаецца, як змяняецца, як памірае. А турызм у мастацтве я ўвогуле не люблю, няхай даруе мне Гаген.

Існуе такое клішэ правінцыйнага мастака, разумею. Але ў карцінах я патрыёт сваёй малой радзімы не таму, што мне тут зручна і ўсё знаёма: тут я адчуваю сваё права, адчуваю, што гэта я зямля мне як бышчам належыць — я ёй, а яна мне! Калі трапляю ў іншыя мясціны (а я ўсю Беларусь аб'ездзіла), то з думкамі, што намаляваць, пачуваюся турыстам, ці арандатарам, бышчам у мяне няма права рабіць тое, чаго я не ведаю. А на роднай зямлі ў мяне нават абавязак такі ёсць. Асабліва перад простымі людзьмі, асабліва перад маімі бацькамі. Ведаеш, калі даўно ўжо мой бацька ўвучыў свой партрэт на старонках адной з галоўных газет Беларусі, ён заплакаў. І я зараз вельмі цешуся, што партрэт мой бацькоў — у Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. Вясковыя людзі таго пакалення былі настолькі абдзеленыя ўвагай — у вёсках жыццё было нашам цяжэйшым у параўнанні з горадам — і яны так прызвычайліся проста працаваць, трываць, выжываць, даваць дзецім лепшае жыццё, што мне хочацца зрабіць хоць нешта для памяці пра іх, мне хочацца, каб яны не былі забытыя.

У рамках мерапрыемстваў, прысвечаных Міжнароднаму дню роднай мовы, 16 лютага ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі прайшоў круглы стол “Беларуская мова ў кітабах”. Арабісты, цюркалагі і славісты сабраліся разам, каб абмеркаваць даследаванні рукапісаў татару Вялікага Княства Літоўскага.

Магічная вязь сакральнай кнігі

Што можна даведацца пра беларускую мову з рукапісаў татару эпохі Вялікага Княства Літоўскага

Татар запрасіў у Вялікае Княства Літоўскае Вітаўт. Ужо праз стагоддзе яны амаль забыліся на родную мову і з XVI стагоддзя карысталіся ў побыце беларускімі гаворкамі. Тады ж пачалі ствараць кітабы — рукапісныя кнігі па-беларуску арабскай вяззю. Кітабы — каштоўная крыніца для вывучэння жывой гутарковай беларускай мовы, бо літаратурным, унармаваным варыянтам татары не карысталіся. У кітабах звычайна змяшчаліся цытаты з Карана і выказванні прарока Мухамеда, тлумачэнні Карана, апісанні мусульманскіх абрадаў, казкі і апавяданні. Акрамя кітабаў на круглым стала абмяркоўвалі тафсіры (тлумачэнні Карана), хамалы (умоўна — малітоўнікі), і, канешне, сам Каран.

Па словах вядучай круглага стала, даследчыцы Ірыны Сынкавай, менавіта беларуская мова стала асновай для фарміравання этнаканфесійнай групы татару Вялікага Княства Літоўскага (выкарыстоўваюць таксама назву “беларускія татары”).

СКЛАДАНАСЦ ПЕРАКЛАДУ

Спробы перакласці сакральную кнігу мусульман рабілі яшчэ ў XVI стагоддзі ў рэчышчы цікаўнасці да перакладаў кананічных тэкстаў аўрамічных рэлігій пад уплывам Рэфармацыі. Даследчык Міхаіл Тарэлка лічыць, што талы самі татары Вялікага Княства Літоўскага рабілі пераклады на беларускую і польскую мовы. Беларускі пераклад, на жаль, не захавалася, а адзін з польскіх варыянтаў захоўваецца ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі і датуецца 1686-м годам. Што цікава, рэлігійная тэрміналогія ў польскіх тэкстах можа давацца па-беларуску, і гэта, на думку Міхаіла Тарэлка, сведчыць на карысць існавання больш ранняга перакладу на беларускую мову і таго, што беларускія варыянты сталі для татару Вялікага Княства Літоўскага кананічнымі.

Дасюль няма поўнага перакладу Карана на сучасную беларускую мову. Тры групы перакладчыкаў займаюцца гэтым паралельна, і кожны мае сваю версію тэксту. На думку ўдзельнікаў круглага стала, гэта пойдзе толькі на карысць беларускай арабістыцы. Навукоўцы абмеркавалі складанасці і нюансы перакладу з арабскай мовы на беларускую. Бадай, самая вялікая складанасць у тым, што Ка-

ран нельга перакладаць даслоўна, патрабуюцца тлумачэнні, і кожны перакладчык абірае свой варыянт перакладу і па-свойму яго каментуе.

Яшчэ адна праблема — уплыву на беларускую арабістыку расійскай. Самы яркі прыклад — напісанне імя Алаха. Знаёмы нам варыянт замацаваўся праз пераклады Карана на рускую мову. Па-арабску ў канцы імя — прыдхханне з гукам кітапату як у слове “снег” па-бе-

дзённага ўжытку татару, пакуль яны не перайшлі на славянскія гаворкі Вялікага Княства Літоўскага. Наконт славянамоўных уставак спрачаюцца беларускія і польскія славісты: першыя, канешне, класіфікуюць мову татарскіх рукапісаў як дыялекты беларускай. Другія ж даводзяць, што мова — польская, так званая “пальшчызна кросова”. Вядомы адзін кітаб, напісаны на захаднепалескай гаворцы, хаця ў тых мясцінах татары не жылі.

Вядучы навуковы супрацоўнік аддзела славістыкі і тэорыі мовы Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі Міхаіл Тарэлка на прыкладзе аднаго з хамалаў паказаў, як у адным помніку пісьменства мовы спалучаюцца. У 2010 — 2015 гадах даследчык разам з Ірынай Сынкавай падчас экспедыцый па Беларусі рабіў электронныя копіі тафсіраў, кітабаў і хамалаў, якія захоўваліся ў татарскіх сем'ях. Алічваліся каля 250 рукапісаў, самыя каштоўныя з іх летася апублікавалі ў каталогу “Тафсіры, кітабы і хамалы з прыватных кнігазбораў Беларусі”.

Астатнія плануешча паступова публікаваць анлайн. Міхаіл Уладзіміравіч выдзяляе так званую “групу рукапісаў пастаўскага паходжання”. Пра адзін з хамалаў гэтай групы, перапісаны ў 1950-х гадах у звычайны шрытак заваскога вырабу, навуковец і расказаў на круглым стала.

Міхаіл Тарэлка адзначаў, што пераклад “малітоўнік” для слова “хамалі” — вельмі ўмоўны. Так, у хамалах змяшчаюцца малітвы, але далёка не толькі яны. Разам з малітвамі — тлумачэнні, як, калі і ў якіх выпадках іх чытаць, апісанні некаторых татарскіх звычайў. Арабская — сакральная мова іслама, таму большасць малітваў і цытаты з Карана ў пастаўскім хамале запісаны па-арабску. Некаторыя малітвы яшчэ з цюркамоўнага перыяду беларускім татарам дазваляліся перамаўляць па-цюркуску, так яны і запісаны ў хамале. Аднак, славянскія мовы для малітваў не выкарыстоўваліся. Тлумачэнні да малітваў даюцца на мове штотдзённага ўжытку (па-беларуску ці па-польску). Такім чынам, цюркская мова займае прамежкавае становішча між сакральнай арабскай мовай і славянскімі мовамі, якімі карысталіся ў побыце. У славянамоўных частках хамала сустракаюцца цюркамоўныя ўстаўкі, якія Міхаіл Тарэлка класіфікуе ў якасці рэліктаў цюркаскай я мовы штотдзённага ўжытку.

ларуску. Але ў рускай мове няма такога гука і таму прынята пісаць “Аллах”. Па-беларуску было б дакладней “Алаа”. Арабскія падвойныя зычныя ў беларускай мове павінны ператварацца ў адзінкавыя, аднак для мусульман у сакральным імёнах гэта недапушчальна. Таму ў варыянце перакладу Духоўнага ўпраўлення мусульман Беларусі, як расказаў яго муфтый Алі Варановіч, пішуць Аллаа і Мухаммад, каб вернікі чыталі больш дакладна. Вымаўляць “Алаа” падчас малітвы для простага мусульманіна будзе памылкай.

Беларускае аканне для перакладаў з арабскай — таксама праблема. Па-арабску “Ко(у)ран” і “Каран” — гэта розныя словы. Таму напісанне назвы сакральнага тэксту ў беларускім варыянце захоўваюць і нават падкрэсліваюць дадатковы напіск: “Кур’ан”. Яшчэ ў арабскай мове шмат дзеерпрыметнікаў, якія па-беларуску даводзіцца перадаваць спалучэннем “які/каторы (нешта робіць)”, што змяняе стылістыку тэксту.

Муфтый Алі Варановіч адзначаў, што мэта перакладу Карана — папулярызаваць беларускую мову сярод мусульман і падкрэсліць сувязь мусульман у сучаснай Беларусі з татарамі-мусульманамі мінулых стагоддзяў. У адказ на гэта даследчыца Разалія Александровіч заўважыла, што паслухаць, як гучыць Каран па-беларуску, у мячэш прышлі б і праваслаўныя, і католікі, і працываваля праваў Яўгена Гучка:

*Ахрышчаны ў праваслаўе,
Я накіруюся ў мячэш,
Калі там моваю Прадслава
Імама слова загучыць.*

РУКАПІСЫ ТАТАРАЎ ВКЛ

У кітабах і хамалах побач фігуруюць тэксты па-арабску, на цюркаскай мове, якія былі мовай што-

Даследчык прайшоў да выносы, што сумяшчэнне асабліва сцяў беларускіх паўночна-заходніх і паўднёва-заходніх дыялектаў у гэцце аналізаванага хамала сведчыць ці пра яго шматразовае перапісанне, ці пра ўплыў старабеларускай пісьмовай традыцыі. Шляхам статыстычнага аналізу выявіў, што рыс беларускай мовы ў славянамоўных частках тэксту больш, чым польскай.

З усіх помнікаў пісьменства першым перасталі перапісваць ад рукі Каран, бо яшчэ ў XIX стагоддзі з’явіліся яго друкаваныя выданні. Паступова спынілася таксама перапісанне тафсіраў, за імі — кітабаў. А вось хамалы перапісвалі да пачатку XXI стагоддзя. Чаму?

ДЭТАЛІ ПОБЫТУ У ТАТАРСКІХ РУКАПІСАХ

Адказ на апошняе пытанне можа было атрымаць з паведамлення выкладчыцы факультэта філасофіі і сацыяльных навук Яніны Коршунавай. Яна параўнала тры хамалы XIX — XX стагоддзяў і прыйшла да высновы, што ва ўсіх помніках змешчаны тэксты, неабходныя ў штотдзённым жыцці: для прадухілення і лекавання хвароб людзей і сваіх жывёл, для рашэння гаспадарчых праблем, для уплыву на іншых людзей і на прыроду, замовы-абярэгі.

Усе даследаваныя хамалы маюць знахарскую накіраванасць, а тэксты ў іх — падобную структуру. Спачатку ідзе тлумачэнне, у якіх выпадках карыстацца, а потым — уласна тэкст замовы, якая можа аказацца проста наборам арабскіх слоў ці літар. Таксама сустракаюцца магільныя фігуры, “сіглы”, якія складаюцца з арабскіх літар. У канцы можа быць змешчаны зварот да Алаха.

Тэксты-абярэгі рэкамендуешча “ў шапцы насіць” ці “ў валасы ўванзаць”, а тэксты, што выклікалі дождж — “напісаўшы на дварэ павесіць”. Калі чэрні ядучэ збожжа, то тэкст-абярэгі трэба “ў жыцце павесіць”. Дзеля здароўя рабілі нешта кітапату інгаліяцыі, “курачы” паперкі з тэкстамі на вулях. “Калі ў каго чаляднік уцячэ”, у хамале раець пакаласці паперку з тэкстам на месца, дзе той спаў, і “канямям наваліць”. Абавязкова вернешча.

Разнастайнымі былі рэцэпты лобойнай магі: тэксты трэба было закатаць пал парогам ці насіць пры сабе. Можна было паісці складанейшым шляхам: напісаць ят на чырвоным яблыку, зрабіць 70 глыткоў, кожны раз дзямучы на глуд, а потым прапанаваць каханай дзючыне яго з’есці. Каб разлучыць пару, трэба было нагрэць тры камяні, а потым астудзіць у валдзе, чытаючы адмысловую замову.

Некаторыя тэксты абаранялі ад нячыстай сілы, прадстаўнікі адной выступалі шайтанамі, фэргі і мара. Апошняя — відэочнае запазычанне ў наваколнага славянскага насельніцтва. Па словах Міхаіла Тарэлка, у тэкстах, якія ён вучуваў, разам могуць фігураваць джын і Пярун. Узамалёўнае татарскага і славянскага фальклору — перспектывы напрамак даследаванняў, дзе рукапісы татару Вялікага Княства Літоўскага будуць аднымі з асноўных крыніц.

Алена ЛЯШКЕВІЧ,
супрацоўніца Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі
Фота аўтара

(Заканчэне.
Пачатак у №№ 4 — 6)

Ці мог хто падумаць, што з “недавучкі” (але, шалёна улюбёнага ў гісторыю), маладосць якога насіла па бурлівых хвалях грандыёзных падзей пачатку XX стагоддзя, з цягам часу “з’явіцца на свет” эксперт у пэўных пытаннях “міцкевічазнаўства”, гісторыі Вільні і мастацтва былога ВКЛ?

Зміцер ЮРКЕВІЧ

ТАЙМНІЦЫ МІЦКЕВІЧА

У 1931 годзе Яўзебі Лапацінскі, ужо дасведчаны архівіст, раптоўна зашкаваўся продкамі паэта-земляка Адама Міцкевіча. Яго публікацыі ў такіх папулярных выданнях — “Slowo”, “KurjerWilenski”, якія друкаваліся ў 1931 — 1933 гадах, мелі сэнсацыйны характар. Па-першае, на падставе некалькіх знойдзеных дакументаў, Лапацінскаму ўдалося абвергнуць міф паходжання маці паэта Барбары Маеўскай ад нейкіх габрэў-франкістаў, прыняўшых хрост. Міф гэты, абапёрты на паветра, нарадзіўся яшчэ пры жыцці паэта. Але з цягам часу так замацаваў свае пазіцыі, што і дасюль многія прымаюць гэта свядарэна не за праўду. Для з’яўлення міфа было дастаткова плёткі нядобрачытлівага Міцкевіча, умела скіраванай у пэўнае рэчышча. Тыя ж, хто ў ім сумняваўся, не маглі свае сумневы падмацаваць дакументальна. Так склаліся з цягам часу два непрымірных табары, кожны з якіх, як акрабат, балансаваў над безданню, час ад часу ківаючы ў апанента “маланку” публікацыі. Лапацінскі ж даволі хутка вырашыў векавое пытанне.

Нязручная праўда знайшлася ў “самым нечаканым месцы” — у архівах. Як вядома, усе продкі Адама Міцкевіча паходзяць з Наваградскага ваяводства ВКЛ. Кнігі зямскага і гродскага судоваў Наваградскага ваяводства ў тыя часы захоўваліся ў віленскім архіве, таму Лапацінскаму было нескладана іх прагледзець, каб знайсці неабходныя дакументы і ў папулярнай форме пазнаёміць чытача з найбольш цікавымі момантамі. Лапацінскі даў, што маці Адама Міцкевіча, Барбара Маеўска, паходзіла са старога наваградскага роду, які карыстаўся гербам “Стары конь”.

Узбуджаныя прыхільнікі “франкізма” не пакінулі публікацыю без увагі, нападваючы на гісторыка з абразамі. Але палеміка ў СМІ не занялася. Гісторык меў “рэчывы доказ” сваёй слушнасці — судовыя дакументы.

Па-другое, у адной з публікацый Яўзебі Лапацінскі распавёў пра трагічную гі-

Пакліканы гісторыяй — Яўзебі Лапацінскі

Яўзебі Лапацінскі.

торыю, якая здарылася з бацькамі ягонай прабабкі Лешчэлюскай. За “апастазію” і “бігамію” (двазначнасць) яе бацьку, Яна Лешчэлюскага па прысуду Галоўнага Трыбунала ВКЛ кат абезгалоўіў у Наваградку.

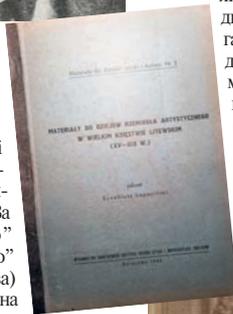
Ну, і па-трэцяе, архівіст раскрываў не самыя прыемныя старонкі “чытанкі” пра саміх Міцкевічаў, паказваючы, што продкі паэта былі арганічнай часткай цёмнай масы дробнай шляхты ВКЛ. Змагаючыся за месца пад “вялікалітоўскім сонцам” ашуквала, як магла, такіх самых “высакародных” суседзяў, удзельнічала ў наезджах, або сама царпела ад іх, гінула ў фальваркавых міжусобіцах, ці ў выніку вулічных наваградскіх боек. Трэба сказаць, што такія факты, асабліва ў міжваеннай Польшчы, не маглі спрыяць папулярнасці знаходкаў Лапацінскага. Як у тыя часы пісаў вядомы публіцыст Тадэвуш Бой-Жаленскі, клопатам сына паэта Уладзіслава і шмат каго яшчэ, Міцкевіч “ператўварыўся” ў XX стагоддзі ў “недатыкальнае божышча”, “нацыянальнага прарока”. І калі гісторыкі і ведалі нейкія няёмкія факты, то маглі іх свабодна абмяркоўваць толькі ў вузкім коле, але на публіку магло казацца выключна тое, што наносіла яшчэ адзін слоў бронзы на помнік паэту.

Таму спасылкі на публікацыі Лапацінскага ў працах “міцкевічазнаўцаў” сустрачаеш не часта.

У свой час, зацікавіўшыся пытаннем паходжання маці Адама Міцкевіча, я правёў сваё ўласнае расследаванне, і на падставе значна большай колькасці знойдзеных дакументаў пацвердзіў адкрыццё Лапацінскага. І нават значна больш пашырыў веды пра гэты род. Як аказалася, яго карані ў Наваградскім ваяводстве ВКЛ сягаюць у XVII стагоддзе. Гэтаму і іншым пытанням “міцкевічазнаўства” быў прысвечаны не адзін серыял у “К”. Значна

больш поўна, чым Лапацінскі, распавялі мы і гісторыю наваградскіх “Рамза і Джульеты” (пакараных Трыбуналам бацькоў прабабулі паэта). Быў і серыял, прысвечаны радаводу бабкі Адама Міцкевіча, калывінскі Тадоры Пенкальскай, продкі якой займалі пры двары біржанскай галіны Радзівілаў далёка не апошняй месцы. Спадзяюся, што прыйдзе час і на саміх Міцкевічаў, і тут не абыйдзецца

Праца, вартая перавыдання.

Тэкля з Борхаў Лапацінскага.

без згадкі “першапраходцы” Лапацінскага.

ГІСТАРЫК МАСТАЦТВА

Хоць архівіст і прысвяціў шмат часу продажам паэта, але гэта было толькі часовае захапленне. Асноўная ўвага даследчыка заўсёды была скіравана на гісторыю мастацтва сваёй радзімы — ВКЛ. Вынікі шматгадовых пошукаў у віленскіх архівах папулярнаваліся Лапацінскім і ў выглядзе лекцыяў і публікацый. У Вільні ў тыя часы існавала вялікая колькасць самых розных таварыстваў (у тым ліку і беларускае), на якіх рэгулярна выступалі гісторыкі. Цягам 1930-х гадоў штогод Лапацінскі знаёміў публіку з чарговымі архіўнымі знаходкамі. Пералічым толькі частку з публікацый — “Z dziejow tworczości F. Smuglewicza”, “Rysunki sepia A. Domanskiego w inwentarzu Kobrynskim z r. 1742”, “Nieznane dane archiwalne i wiadomości źródłowe do historii sztuki Wilna i W. X. Litewskiego od XVII do początków XIX w.”, “Szkice z dziejow ratuśka wileńskiego od XVI do XIX w.”, “Osobliwe szczegoly z życia malarza wileńskiego J. Trojanowskiego”, “Wiadomość o artystach Wilna i ziem okolicznych: zebrane

w archiwum Państwowym i Archiwum miejskim w Wilnie”.

Акрамя віленскіх выданняў шмат публікаваў Яўзебі Лапацінскі і ў варшаўскім галавіку “Archeion”. Заснаваны ў 1926 годзе, альманах быў цэнтральным рулярам усіх дзяржаўных архіваў міжваеннай Польшчы. Выходзіць ён і ў наш час.

МІЛЕР, БАНОЛЬДЗІ І ЛАПАЦІНСКІ

У 1936 годзе ў Вільні выйшла кніга Антона Мілера “Teatr polski i muzyka na Litwie”. Наклад прысвячаўся памяці Станіслава і Тэкля з Борхаў Лапацінскіх, і быў прафінансаваны іх сы-

за Эдварда Адынца. У 1840 годзе даверыла яна музычнае выхаванне сваёй дачкі Юзэфы Фрыдэрыку Шапэну, якая да таго вучылася ў Ферэнца Ліста. Спеваў ж Юзэфа вучылася ў Ахілеса Банольдзі, якога да нас у Літву прывёз ніхто іншы як Ігнат Лапацінскі, дзед Яўзебія. Дарэчы, Ігната Лапацінскага Мілер называе аўтарам ці не першай “у Польшчы” (то бок, у былой Рэчы Паспалітай Дзвюх Нацый) працы, прысвечанай тэорыі актёрскага майстэрства.

НА ЗАЦЕМКУ

Але самая значная праца архівіста — “Materiały do

gęta — даведнік, бо да імёнаў (па-магчымаці) даласца кароткая характарыстыка — род заняткаў, галы жыцця і працы, месца і архіўная крыніца. Хацелася б яшчэ раз звярнуць увагу беларускіх мастацтвазнаўцаў на гэтае выданне, бо, думаецца, што даведнік варты перавыдання.

АПОШНЯЯ ЭМІГРАЦЫЯ

Як у свой час Адам Міцкевіч, Станіслаў Манюшка і іншыя нашыя славуцья землякі, вымушаны быў назаводзіць пакінуць радзіму і Яўзебі Лапацінскі. Ужыцця з савецкай уладай, якая ўжо адначасна была гаспадарыня рэпрэсіямі да 1941 года ў БССР і іншых абшарах СССР, было немагчыма. Таму ў 1945 годзе Лапацінскі перабраўся ў Польшчу, дзе прынятае займацца тым, што ён любіў і ўмеў. Толькі цяпер яго працы ў асноўным былі прысвечаны гісторыі мастацтва Польшчы. Супрацоўнічаў ён з такімі варшаўскімі ўстановамі, як Centralny Zarząd Muzeow i Ochrony Zabytkow (CZMiOZ), Zakład Urbanistyki i Architektury PAN i Komisja Budowlanej Warszawy.

Сваёй добразчытнасцю, вядомі і дапамогай Яўзебі Лапацінскі заслуужыў вялікію пашану ў навуковым асяродку новай радзімы.

Памёр апошні “літвін” 19 красавіка 1961 года. Свой спачын гісторык знайшоў на варшаўскіх Павонзках, сярод такіх жа славуцья беларусаў — Станіслава Манюшкі, Адама Плуга, Чэслава Немэна.

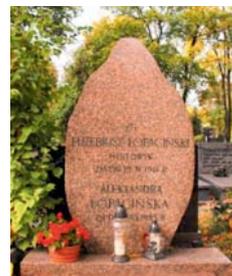
ЭПІЛОГ

Напрыканцы дадам, што як у кожнага айбсберга ёсць нябачная частка, так і даробак нашага земляка не абмяжоўваецца колькасцю надрукаванага. А мы ж распавялі толькі пра частку публікацый. Варта згадаць, што на сённяшні дзень у варшаўскім Krajowym Ośrodku Badań i Dokumentacji Zabytkow (KOBiDZ) захоўваецца 120 тэчак з матэрыяламі архіваціста, якія вядомыя як “Teki Łopacińskiego”. У адной з іх захоўваецца рукапіс “Dzwony na Litwie” (”Званы на Літве”), у якім апісаны званы, якія знаходзіліся ў касцёлах Гараленскай, Мінскай, Віленскай, Сувальскай і Ковенскай губерній. У спіс далілены і званы, якія пасля 1923 года СССР перадаў Польшчы. Верагодна, гаворка вядзецца пра званы з тэрыторыі Усходняй Беларусі (БССР). А родавы архіў Лапацінскіх захоўваецца ў Вільні, дзе яго пакінуў перад ад’ездам сам Яўзебі Лапацінскі.

Ахілес Банольдзі.

dziejow rzemiosla artystycznego w Wielkim Kstestwie Litewskim XV — XIX w.” (1946). Выйшла яна ўжо пасля вайны, у Варшаве. Праўда, і сёння, праз семдзесят пяць гадоў, яна застаецца ў выглядзе машынапісу. У прадмове, ужо немалады і аўтарытэтычны архівіст свядарэжае, што сабраныя ім за шмат гадоў матэрыялы былі — “terra incognita”, абсалютна некрапанутымі. Пры гэтым, згадаўшы сваіх папярэднікаў, якія займаліся мастацтвам ВКЛ (у самым шырокім сэнсе), ён старанна каменціруе, што і кім было апублікавана. Таму атрымоўваецца, што яго праца мае каласальную значнасць, бо адкрывае многія ссотні новых імёнаў мастакоў, скульптараў, рамеснікаў з усёй тэрыторыі ВКЛ. Праца

Магіла Яўзебія і Аляксандры Лапацінскіх на Павонзках.

Міхаіл Савіцкі.

(Працяг. Пачатак у № 8)

...Дзесяці побач з Міхаілам Савіцкім ля Херсанскага маяка вялі бой да апошняга патрона мара-кі-чарнаморцы Уладзімір Мішчанка, Васіль Кабец і Іван Зора, а таксама аднапалчане — Георгій Валавік і Аляксандр Грышын. Усе яны, на шчасце, ашэлілі ў пільмі вайны і, алшуканшы Савіцкага, праз дзесяцігоддзі пасля Перамогі, вялі з ім перапіска. І што самае сімвалічнае: амаль усе ветэраны прасілі мастака напісаць на палатне праўду пра тое, як яны мужна абаранялі Севастопаль.

З ліста яшчэ аднаго аднапалчаніна У.Мішчанкі — М.Савіцкаму ад 18 лютага 1985 года: “Дарагі баявы сябра на Севастопалі і Херсанесе Міхаіл Андрэевіч, прывітанне! Мы, ветэраны Вялікай Айчыннай вайны, абаронцы Севастополя і Херсанеса... канешне, жадалі б бачыць сябе, як у тых франтавых гадах — маладымі і прыгожымі, храбрымі і мужнымі, баявымі і вернымі Радзіме... Пра многіх з нас напісана ў кнігах і іншых выданнях, але, на жаль, там мы сябе не пазнаём. Там мы — перафарбаваныя ў ружовыя таны. А патрэбна праўда і толькі праўда...” Далей у лісце ішла перакананая просьба да мастака напісаць “праўдзівую” карціну пра севастопальцаў: “Яе ропрадукцыю мы гатовы размяжыць і распаўсюдзіць па ўсім свеце і яго наваколлях. Пакуль чакаем ад Вас эскіз такой карціны...” Для Міхаіла Савіцкага гэта быў першы сігнал да таго, каб праступіць да палатна “Клятвы севастопальцаў”, якое і было закончана ў тым жа, 1985-м годзе.

Але так здарылася, што гэта была першая і апошняя карціна Савіцкага пра “свой Севастопаль”. Не ведаю, чаму ён больш нічога “пра гэта” не напісаў. Аднойчы ў пачатку я спытаў яго: чаму? Мастак доўга маўчаў, потым сказаў: “Я думаю пра гэта...” І далей прадлоўжыў: “Я збіраўся пісаць карціну пра Івана Яфімавіча Пятрова. Яшчэ ў сярэдзіне 1970-х мне паступіла такая прапанова ад намесніка тагачаснага начальніка Генеральнага штаба СССР Віктара Кулікова. Гэта быў заказ Цэнтральнага

і прызначалася для высадкі першага эшалона ў Феадасійскай дэсантнай аперацыі. Такая аперацыя адбылася за два тыдні да новага 1942 года. У ёй удзельнічаў і чырвонаармеец Міхаіл Савіцкі. Трошкі пазней, у лютым наступнага года, ён быў прызначаны намеснікам камандзіра (па камсамольскай рабоце) 793-га асобнага батальёна сувязі.

Дэсант у ліку 10 тысяч чалавек на шасці шэплаходах быў перакінуты на абарону Севастополя, каб змагацца ўжо ў складзе Прыморскай арміі Каўказскага фронту. Гэты фронт з 20 мая 1942 года

Пераправырылі. Да таго, што быў зняты грыф сакрэтнасці і з нашых, і з нямецкіх матэрыялаў, з’явілася магчымасць аб’ектыўна ашаніць лічбы і факты гераічнай трагедыі апошніх дзён абароны Севастополя. І дакументы прыадкрылі вельмі горкія факты. Цяжка паверыць, але ў тыя дні і ночы на мысе Херсанес загінулі і трапілі ў палон звыш 80 тысяч савецкіх воінаў! Нават ворагі былі ўражаны гераізмам і мужнасцю абаронцаў легендарнага горада. Эрх фон Манштэйн, камандуючы 11-й нямецкай арміяй, якая ваявала ў Крыму і штурмавала Севасто-

палі эвакуацыі прадугледжваў вываз на самалётах, падводных лодках і катэрах толькі вышэйшы склад з ліку камандвання арміяй і флотам, партактыва... Эвакуацыі астатняй часткі ваеннаслужачых (а іх — дзясяткі тысяч), у тым ліку цяжка параненых, не дапускалася!

...Адкуль салдат Міхаіл Савіцкі мог ведаць, што ў казематах 35-й берагавой батарэі 30 чэрвеня 1942 года прайшло апошняе пасяджэнне Ваеннага Савета штаба Прыморскай арміі па “далейшай арганізаванай абароне раёна”? Што пасля пасяджэння віцэ-адмірал

лодках — Ш-209 і Л-23 збеглі ў Наварасійск і амаль усе астатнія армейскія і флотаўскія кіраўнікі на чале з самым камандуючым Прыморскай арміяй генерал-маёрам Іванам Пятровым? Тым Пятровым, былым праслаўленым камандзірам 25-й Чапаеўскай дывізіі, які мужна абараняў Адэсу і ўмела правёў эвакуацыю апошніх абаронцаў горада перад яго падзеннем. А тут здарылася такое: кінуць на пагібель сваіх салдат і збегчы... Пасляваенныя спробы некаторых ваенных мемуарыстаў, гісторыкаў і нават пісьменнікаў апраўдаць такія дзеянні Акіябрскага і Пятрова тым, што бышам бы яны толькі “выконвалі загад Стаўкі Вярхоўнага галоўнакамандавання”, — пакідаюць сумненні. І доказ таму, што той жа Пятроў цяжка перажываў падзенне Севастополя і свой учынак, спрабаваў нават застрэліцца. Пазней на франтах Вялікай Айчыннай даслужыўся да генерала арміі, стаў у канцы мая 1945-га Героем Савецкага Саюза, але, як кажуць, да смерці не мог забыць той, “свой” Крым, у якім даў такую недаравальную слабінку.

Праз 70 гадоў пасля тых драматычных падзей, на абрыўках берагу ля Херсанскага паўострава ў маі 2012 года быў пастаўлены журботны мемарыяльны знак — вялікі каменны праваслаўны крыж на ўсечанай гранітнай пірамідзе з надпісам: “Вечная памяць Героям абароны Севастополя, оставленным на произвол судьбы в трагические дни июля 1942 г. Простите нас...” І ніжэй — адлюстраванне чырвонаармейскай каскі, матроскі і аўтамата ПППШ... Сярод многіх помнікаў і мемарыялаў у гонар гераічнай бітвы за Севастопаль, збудаваных у розныя гады, гэты мемарыяльны помнік-крж вельмі адрозніваецца ад сваіх “сабратоў” нейкай пранізіва-шчымылай... безабароннасцю і невыказанай гаркотай і сумам за тое, што тады тут адбылося.

Міхаіл Савіцкі: “Што казаць, у першыя пару дзён ліпеня 42-га нам быў нанесены такі ўдар, якога мы не чакалі ніколі: каля дванаццаці гадзін ночы, дакладна не памятаю якога чысла, прынялі зводку Савінфармбюро, у якой паведамлялася, што пасля крывапралітных баёў нашы войскі пакінулі горад Севастопаль. Калі са штабу прыйшоў наш радзёт, які прымаў удзел у забеспячэнні работы расей на Інкерманскіх вышынях, і расказаў нам пра гэта, мы не паверылі і расшылі да раніцы нікому нічога не казаць, пакуль не атрымаем пацвярджэння — матчыма, тое была памылка.”

Барыс КРЭПАК

Заканчэнне — у наступных нумарах “К”.

“Раней тут уставала зямля на дыбкі...”

Апошні бой
Міхаіла
Савіцкага

Аляксандр Дэйнека. “Абарона Севастополя”.

музея Узброеных Сіл СССР. У прынышпе я пагалзіўся, да таго ж, генерала Пятрова ў 1942-м некалькі разоў бачыў на севастопальскай 35-й берагавой батарэі. Але, калі вывучыў пэўныя матэрыялы пра апошнія дні абароны Севастополя, раней мне невядомыя, і пра ролю камандавання Чарнаморскага флоту і Прыморскай арміі ў той драме, спазнаўшы горкую праўду, якую там, “наверсе”, рупліва хавалі шмат гадоў, я потым ад прапановы адмовіўся, спаслаўшыся на вялікую загружанасць...”

...А цяпер перавядзём дух і вернемся трохі назад. За сем месяцаў да палону Савіцкага, у пачатку снежня 1941-га, групу чырвонаармейцаў і курсанатаў з Грозненскага авіявучылішча ўключылі ў склад 793-га асобнага батальёна сувязі 345-й стралковай дывізіі пад камандаваннем палкоўніка Мікалая Гузя. Фарміравалася дывізія восенню 1941 года ў складзе 44-й арміі Закаўказскага фронту ў мотэх абароны Чарнаморскага ўзбярэжжа

ўжо стаў называцца Паўночна-Каўказскім. І радавы Міхаіл Савіцкі апынуўся сярод тых, хто, пачынаючы з зimy 1941-га і да пачатку ліпеня наступнага года на працягу больш за 200 сутак мужна абараняў галоўны чарнаморскі порт краіны, блакіраваны немцамі з сушы і мора, штодзённа і штоночна знаходзячыся на мяжы жыцця і смерці.

Міхаіл Андрэевіч расказаў мне пра вялікую крымскую трагедыю шмат тагога, што, па яго словах, “раней агучваць было нельга”. Ды і пра многія абставіны гэтай гісторыі, якія старанна хаваліся ваеннымі гісторыкамі і партыйнымі ізолагамі, Савіцкі сам даведаўся ўжо ў час “перабудовы” і “галаснасці”, калі пачала выяўляцца горкая праўда пра тое, што на самой справе адбылося ў Севастопалі ў 1941 — 1942 гадах. Тым не менш Савіцкі тады прасіў мяне пакуль не пісаць у прэсе паведамленне: “Не надрукуюць — час яшчэ не прыйшоў. Да таго ж, трэба сёе-тое пераправырыць...”

Севастопальцы на мысе Херсанес. Чэрвень 1942 года. Фота з ваеннай хронікі

паль, скажу: “Я схіляю сіваю галаву перад мужнасцю рускага салдата і матроса”.

А тады... Адкуль яму, простаму чырвонаармейцу Савіцкаму, было ведаць, што насамрэч адбывалася ў вярхоўных эшалонах улады і кіраўніцтве непаасрэднай абаронай Крыма? Адкуль ён мог ведаць, што яшчэ 30 чэрвеня паў Малахаў курган і камандуючы абаронай Севастополя віцэ-адмірал Філіп Акіябрскі слёзна папраўдзіў дазвол Стаўкі ВГК на тэрміновую эвакуацыю. Але план

Акіябрскі і яго памочнікі, старшыя афіцэры і палітработнікі, укрыўшыся плашчамі, спусціліся пад зямлю на глыбіню 30 метраў, а потым па падземным паўкліаметровым праходзе дабраліся да апошняга паста батарэі. Там неспрыяльна пацягнуліся па лесвіцы, моўчкі селі ў загадзя падрыхтаваныя машыны і паймалі на аэрадром Херсанес, а агуль на самалёце Лі-2 вылезлі ў Краснадар...

...Адкуль салдат Савіцкі мог ведаць, што ўжо вечарам 30 чэрвеня на падводных

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63 (экспурытнае бюро)
Пастаянныя экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"

Выставы:

- Выстава "Лёс мастака" (да 125-годдзя Міхаса Філіповіча) — да 4 красавіка.
- Выстава твораў жывапісу, графікі Алега Прусава "Надпіс на адвароце".
- Выстава жывапісу Паўла Хадаровіча "Мова рэчы" — да 28 лютага.
- Выставачны праект "Давід Якерсон. Скульптура, графіка" — да 4 красавіка.
- Выстава твораў Леаніда Марчанкі "Летапіс маіх дароў" — да 21 сакавіка.
- Выстава "Ліза Саціліс — Джорджа дэ Кірыка. Скульптура, графіка".
- "Фердынад Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
- Віртуальная выстава твораў Віталія Чарнабырсава "Вангогісты Гаген".

Філіялы музея МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАў. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВОЙ XIX СТ."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 358 88 78
Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.

■ **Займальныя майстар-класы** па саломаллячэнню, вырабу традыцыйных лялек, плячэнні паясоў (бранзалетаў). Патрапіць на майстар-клас можна ў любы працоўны дзень музея: серада-нядзеля з 10.00 да 17.00. Папярэдні запіс абавязковы.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАў РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Нярасава, 3
Тэл.: 399-09-79
Час працы: серада-нядзеля цз 12.00 да 20.00

- Інтэрактыўны выставачны праект "PRO-котов".
- Калектыўная мастацкая выстава "Сучасны беларускі пейзаж".
- Выставачны праект "Альтэрнатыва".
- Выстава "У пошуках лепшага".
- Выстава "Лінія любові. Зратызм у творчасці вялікіх майстроў XX стагоддзя".

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАўНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Часовая экспазіцыя "Мастак і час", прымаркаваная да 90-годдзя

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:	
магазіны "Белсаюздрук"	кіёскі "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".	ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".	Праспект Пераможцаў, 5. Вуліца Рабкораўская, 17.
Праспект Незалежнасці, 44.	Праспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Валадарскага, 16.	Вуліца Лабанка, 2.

з дня нараджэння Георгія Паплаўскага — да 12 сакавіка.

■ Фотадакументальная часовая экспазіцыя "Армія, народжаная Кастрычнікам", прысвечаная Дню абароны Айчыны і Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь — да 21 сакавіка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, + 37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выставачны праект "Сапраўднае" мастакоў міжнароднага грамадскага аб'яднання "Еўразійская мастацкая садружнасць" — да 27 лютага.
- Выставачны праект "Пасядзім з густам!" (фатэлі і крэслы XVIII — XX стст. з фондаў музея-запаведніка) + квэст-віктарына "Пасядзім, падумаем". Па папярэдніх заяўках. Да 5 красавіка.
- Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманіяль нясвіжскага двара".

У складзе пастаяннай экспазіцыі.

- Міжнародны выставачны праект "Даспехі радзівілаўскага Нясвіжа" (артэфакты з калекцыі Музея Фіцільяма Кэмбріджскага ўніверсітэта, Нацыянальнага гістарычнага музея і Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж").
- У складзе пастаяннай экспазіцыі.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ

ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейсіка, 1.

■ Выстава работ Святапланы Курашовай "Акварэль. Курашова і Курашова" — да 28 лютага.

Рагуша

г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Квэст "Выходкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках. **ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.**
- Пастаянная экспазіцыя.

Тэатрызавааная экскурсія

- "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Каханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
- Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзвух "Інтрыгі Купідона".
- Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усцяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
- Дзіцячая тэатрызавааная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавін вяселья.
- Музейная фоталяўка.
- Квэст "Таямніца двух куфраў".

Днямі ў касцёле Узвышэння Святога Крыжа, які месціцца ў цэнтры сталічных Кальварыйскіх могілак, адбылося адкрыццё і асвячэнне памятнай дошкі, прысвечанай вядомаму беларускаму мастаку першай паловы XIX стагоддзя Яну Дамелю (1780 — 1840). Выбар месца для яе ўсталёўкі невыпадковы. Менавіта тут, у яшчэ недабудаваным касцёле, быў пахаваны мастак, які памёр 30 жніўня 1840 года. Мерапрыемства стала лагічным завяршэннем цыкла — выставачнага праекта "Ян Дамель. Вяртанне ў Мінск" і мемарыяльнай мастацкай выставы "Ян Дамель. Палатно, папера, лічба", якая праходзіла ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь.

Мемарыяльная дошка Яну Дамелю

Да вырабу памятнай дошкі спрычыніўся вядомы скульптар, куратар і рэстаўратар Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь Сяргей Вечар распавёў "К" наступную інфармацыю.

Выдатнага прадстаўніка віленскай мастацкай школы Яна Дамеля і беларускую сталіцу яднае ў тым ліку і тое, што апошні спачын ён знайшоў на Кальварыі. Да таго ж, як сьвярджае прафесар БДММ Леніна Міронава, славуата Кальварыйская брама, якую ў 1830 годзе ўзвёў сакратар Мінскага дваранскага дэпутатскага сходу Юры Кэбыльніцкі ў гонар сваёй памёрлай жонкі, была спрачэтаная Янам Дамелем. Па словах спадарыні Міронавай, жыві Дамель у доме, які раней быў гарадской сядзібай Пшадзецкіх, дзе сёння знаходзіцца галерэя Міхала Савіцкага (Плошча Свабоды, 15). Там, падчас рэстаўрацыі, былі знойдзены старажытныя каменныя аўтарства Яна Дамеля. Пасля адкрыцця і асвячэння памятнай дошкі намеснік генера-

льнага дырэктара па навукова-фондавай рабоце і рэстаўрацыі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь Сяргей Вечар распавёў "К" наступную інфармацыю. Шмат гадоў таму, з кальварыйскага касцёла ў фонды музея патрапіў пакамечаны скрутак палатна. Прайшоў час, і рэстаўратар Аляксандр Лагуновіч-Чарнапко, загадчык сектара рэстаўрацыі старажытнабеларускага мастацтва Нацыянальнага мастацкага музея, узвёў на сябе алказасць за рэстаўрацыю гэтага твора. На завяршальным этапе аднаўленчай працы над карцінай працавала ўжо чатыры асобы. Так "на свет", дзякуючы рулівай працы рэстаўратараў, ужо ў другі раз з'явіўся твор Яна Дамеля "Хрыстос у аліўкавым садзе" (або "Маленне аб чашы"). Шыльда аднаўлялася згодна з вопісам каштоўных помнікаў Кальварыйскага касцёла і могілак пры ім 1910 года, што захоўваецца ў НДАБ.

Ул. інф.

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.

- 27 лютага — "Рамза і Джульета" (балет у 3-х дзях) С. Пракоф'ева. Дырыжор — Уладзімір Авадок.
- 27 — Канцэрт "Вышэй за неба" (музыка эпохі барока з удзелам вядучых салістаў оперы і трыа "Глорыя"). Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
- 28 — "Фаўст" (опера ў 3-х дзях) Ш.Гуно. Дырыжор — Уладзімір Авадок. Прэм'ера. Пачатак а 18-й.
- 28 сакавіка — "Яўген Анегі" (опера ў 3-х дзях) П. Чайкоўскага. Дырыжор — Мікалай Калядка.
- 3 — "Спартак" (балет у 3-х дзях) А. Хачатуряна. Дырыжор — Мікалай Калядка.
- 4 — "Кармэн" (опера ў 3-х дзях) Ж. Бізэ. Дырыжор — Іван Касцяцін.
- 5 — "Спячая прыгажуня" (балет-феерыя ў 2-дзях з пралагам і эпілогам) П. Чайкоўскага. Дырыжор — Мікалай Калядка.
- 5 — "Post scriptum" (канцэрт артыстаў аркестра Вялікага тэатра Беларусі). Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
- 6 — "Багема" (опера ў 4-х дзях) Дж. Пуччыні. Дырыжор — Алэг Лясун.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫў РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 154 04 44.

- 27 лютага, 4 сакавіка — "Шлюб з ветрам" (песня ў адной дзёі) Я. Карняга. К. Аверкавай.
- 28 — "Катапульта" (чытанне новай п'есы Дзмітрыя Багаслаўскага).
- 1 сакавіка — "Кар'ера доктара Рауса" (гістарычна недакладная трагікамедыя) В. Марціновіча.
- 2 — "Сірожа" (драма) Ю. Чарняўскай.
- 3 — "Профіт" (трагікамедыя з жыцця дзяржслужачых па матывах "Даходнага месца" А. Астроўскага).
- 5 — "Тры Жызылі" (драма) А. Кур'ючыка.
- 6 — "Таямніца чароўнага календара" (музычны дэтэктыў) М. Варфаламеява. Пачатак аб 11-й.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫў БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

- 27 лютага — "Ох і залатая табакерка" (спектакль-імпрывізацыя) Л. Сіманенка. Прэм'ера.
- 28 — "Мой вялікі маленькі Дзядуля" (сакратная казка) В. Прусака. Пачатак аб 11-й.
- 6 сакавіка — "Тук-тук! Хто там?" (казка ў 2-х дзях) Л. Ралчова. Пачатак аб 11-й.
- Пачатак спектакляў аб 11-й.

Фота: Сміцера ЮРКЕВІЧ